

ULUSLARARASI TİCARETTE VESAİK MUKABİLİ ÖDEME YÖNTEMİ

Şengül AL KILIÇ*

Özet

Uluslararası ticarete sık kullanılan ödeme yöntemlerinden biri olan vesaik mukabili ödeme yöntemi, ihracatçı ile ithalatçı arasında yapılan anlaşma uyarınca, ihracatçının malları gümrüğe göndermesi işlemi ile başlar. Malları temsil eden vesaik, ihracatçı tarafından gönderi bankasına; gönderi bankası tarafından da ithalatçıya ulaştırılır. İthalatçının malların bedelini ödemesi ya da ihracatçının düzenlediği poliçeyi kabul etmesi karşılığında, belgeler kendisine teslim edilir. İthalatçı bu belgeler sayesinde malları gümrükten çekme imkânına sahip olur. Vesaik mukabili ödeme işlemi, taraflarca açık ya da zımnî olarak kararlaştırılması ve ulusal hukukun emredici kurallarına aykırı olmaması şartı ile MTO (Milletlerarası Ticaret Odası) tarafından hazırlanan 522 sayılı Broşür çerçevesinde gerçekleştirilir.

Anahtar Kelimeler: Ödeme yöntemi, Vesaik, Poliçe, Amir, Gönderi Bankası, Tahsil/İbraz Bankası, Muhatap, 522 sayılı Broşür.

METHOD OF PAYMENT AGAINST DOCUMENTS (COLLECTIONS) IN INTERNATIONAL TRADE

Abstract

Document against payment, as one of the most usual payment methods in international commerce, commences with exporter's sending the goods to custom in respect of the agreement between the exporter and the importer. The document representing the goods ought to be sent from exporter to importer by the remitting bank. In consideration of importer to pay the cost and approve of the policy, the documents will be delivered to him. By the virtue of these documents, importer could enable to clear goods from custom. Document against payment is carried out pursuant to the 522 numbered brochure prepared by the ICC (International Chamber of Commerce), on behalf of being agreed by the parties apparently or implicitly and not being contrary to the national mandatory rules.

Key Words: payment methods, documents, bill of exchange, drawer, remitting bank, collecting bank, presenting bank, drawee, 522 numbered brochure.

* Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

GİRİŞ

Gelişen dünya, küreselleşmenin etkisi ve daha fazla gelir elde etme arzusu ile birlikte tacirler, ticari faaliyetlerini ülke sınırlarını aşan nitelikte, uluslararası alanda devam ettirme eğiliminde olmaktadır. Ancak uluslararası ticaretteki belki de en önemli sıkıntılardan birisi, tarafların birbirlerini tanıması; çoğu zaman birbirlerine güven duymamasıdır. Uluslararası ticarete, taraflar arasında yapılan anlaşma gereğince tarafların birbirlerinden beklentileri, ihracatçının malları zamanında ve niteliklerine uygun olarak göndermesi; ithalatçının ise, bu mallara tekabül eden ve sözleşmede kararlaştırılan bedeli zamanında ve tam olarak ödemesidir. Uluslararası ticaretin sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi ve yapılan anlaşma neticesinde tarafların bekledikleri menfaatlerin sağlanabilmesi, ancak taraflar sözleşme gereğince üzerlerine düşen yükümlülükleri tam ve eksiksiz olarak yerine getirirse mümkün olabilir.

Uluslararası ticaretin en önemli konularından birisini, ödeme aşaması oluşturmaktadır. Uluslararası ticarete, ihraç edilen mal bedellerinin, kolay, süratli, düşük maliyetli ve güvenli bir şekilde ihracatçıya ulaştırılması amacıyla çeşitli ödeme yöntemleri uygulanmaktadır. Ödeme yönteminin, mal bedelinin malın satıcısına ödenmesinde kullanılan yöntem olarak tanımlanması mümkündür¹. İhracat bedellerinin yurda getirilmesinde kullanılan ödeme yöntemleri; peşin ödeme, alıcı firma prefinansmanı, kabul kredili ödeme², mal mukabili ödeme, vesaik mukabili ödeme, akreditifli ödeme ve teminat mektubu ile ödeme şeklinde sıralamak mümkündür.

Çalışmamızın konusunu teşkil eden vesaik mukabili ödeme, uygulamada sıklıkla karşılaşılan ödeme yöntemlerinden birisini oluşturmaktadır. Çalışmamızda, vesaik mukabili ödeme kavramı üzerinde durulacak, ödeme yöntemindeki taraflar, bu ödeme yöntemine uygulanacak olan hükümler, vesaik mukabili ödeme yönteminin türleri, sistemin işleyişi, taraflar açısından avantaj ve dezavantajları, bankaların hukuki sorumlulukları açıklanmaya çalışılacaktır.

¹ Hayrettin YÜCEL, **İhracatta Pratik Bilgiler-İhracatta Peşin Ödeme**, İGEME (İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi), Ağustos 1999, s. 1; Arif TAŞPINAR, **İhracatta Pratik Bilgiler-İhracatta Peşin Ödeme**, İGEME, Eylül 1990, s. 1.

² Ancak doktrinde YÜCEL, “*kabul kredili ödeme, prefinansman ve peşin ödeme*”nin dış ticaretin finansmanı ile ilgili kavramlar olduğunu belirtmekte ve bunların ödeme şeklini değil; zamanını belirten ifadeler olduğunu belirtmektedir. Bkz. YÜCEL, s. 1.

I. Terim Sorunu ve Genel Olarak Vesaik Mukabili Ödeme Kavramı

“*Belge karşılığı ödeme*” veya Türk hukuku uygulamasındaki adı ile “*vesaik mukabili ödeme (cash against documents/documentary collections/bill of exchange)*” terim anlamı itibari ile bankanın ithalatçıdan mal bedelini tahsil etmesi ya da gelecek bir tarihte tahsil etmek üzere vadeli bir poliçe düzenlemesi karşılığında, ihracatçı tarafından kendisine verilmiş (tevdil edilmiş) olan belgeleri, malları gümrükten çekebilmesi için ithalatçıya vermesidir³. Ancak doktrinde “*vesaik mukabili ödeme/belge karşılığı ödeme*” ifadesi, işlemi tam olarak açıklamaya yeterli olmadığı gibi; kavram zıt çağrışımlara neden olduğu için haklı olarak eleştirilmiştir. Çünkü burada banka tarafından yapılan işlem, “*tahsil işlemi*”dir. Yoksa bu ödeme yönteminde akreditifte olduğu gibi, banka kendisine ibraz edilen belgeler karşılığında para ödememektedir. Bu nedenle de, esasında kullanılması gerekli olan doğru terim, “*tahsil karşılığı belge/belgeli tahsil*” olmalıdır⁴. Nitekim konumuz açısından önem arz eden MTO’nun (ICC) 522 sayılı Broşürü’nün başlığını da “*Tahsiller İçin Yeknesak/Birörnek Kurallar (Uniform Rules for Collections)*” ifadesi oluşturmaktadır. “*Documentary collection*” ifadesinin Türkçe karşılığı, “*belgeli tahsil*” olduğu halde, uygulamada bu ödeme türü için, “*vesaik mukabili ödeme*” kavramı kullanılmaktadır⁵. Konumuz açısından terim sorununu ifa-

³ Ünal TEKİNALP, *Ünal Tekinalp’in Banka Hukukunun Esasları*, 2. Bası, İstanbul 2009, s. 645. Benzer yönde tanımlar için bkz. Nihayet DURUKANOĞLU, *Dış Ticaret Dünyası*, 2. Bası, İstanbul 2008, s. 122; İGEME, *100 Soruda Dış Ticaret*, İGEME, Haziran 2009, s. 149; Yaser GÜRSOY, *Dış Ticaret Yönetimi*, 5. Bası, Bursa 2009, s. 76; Murat CANITEZ, *Uygulamalı İthalat ve İhracat İşlemleri ve Dökümantasyon*, Ankara 2005, s. 55; Halil SEYİDOĞLU, *Uluslararası Finans*, 3. Bası, İstanbul 2001, s. 365–366; Yaser GÜRSOY, *Dış Ticaret İşlemleri Muhasebesi*, 4. Bası, Bursa 2008, s. 102; INTERBANK-*Uluslararası Ticarete Bankalar Arası Ödeme Yöntemleri*, Eğitim Bölümü Yayınları No: 19, s. 48; Edward G. HINKELMAN (Çev: Berk KAPLANER), *Uluslararası Ödemeler, Akreditifler, Vesaik Karşılığı Tahsilâtlar ve Siber Ödemeler*, İstanbul 2002, s. 19; Abdurrahman ÖZALP, *Uluslararası Yeni Kurallar Işığında Dış Ticarete Teslim ve Ödeme Şekilleri, Genel ve Bankalar Uygulaması*, İstanbul 2004, s. 42; Mustafa Cem YENİARAS, “*Uluslararası Ticarete Akreditif ve Belge Karşılığı Ödeme*”, İBD (İstanbul Barosu Dergisi), C. 80, S. 2006/1, İstanbul 2006, s. 132; Vecdi ÜNAY, *Bankalarca Dış Ticaretin Finanse Edilme Usulleri*, İstanbul 1989, s. 57; Arif ŞAHİN, *İhracatta Ödeme Şekilleri*, İGEME, Ankara 2006, s. 32; Hakan AKIN, *Yeni İşimiz Dış Ticaret*, 7. Basım, Ağustos 2008, s. 172; Vural SEVEN, “*Dış Ticarete Vesaik Mukabili Ödemeli Satışların CMR Kapsamındaki Taşıma Sözleşmelerine Etkisi*”, Legal Hukuk Dergisi, Şubat 2006, S. 38, s. 448; Edip YETİK, “*Dış Ticarete Ödeme Şekilleri*”, Gümrük Dünyası Dergisi, S. 55 (<http://www.gumrukkontrolor.org.tr/Yayinlar/Dergiler/55/8.html>).

⁴ TEKİNALP, s. 645–646; INTERBANK, s. 91.

⁵ Marziye DİLEK, *Dış Ticarete Ödeme Yöntemleri ve Uygulamada Karşılaşılan Sorun-*

de etmeye çalıştıktan sonra, biz de çalışmamızda uygulamada sıklıkla kullanılan ve terminolojiye bu şekliyle dâhil olan⁶ ifadeyi, “*vesaik mukabili ödeme*” kavramını kullanacağız.

Vesaik mukabili ödeme yönteminde, esas olan, yapılan dış ticaret işlemi sonucunda, ihracat bedelinin, satıcı tarafından hazırlanan belirli belgeler karşılığında, ithalatçı tarafından ödenmesini sağlamaktır⁷.

Vesaik mukabili ödeme şekllinden, istenilen sonucun elde edilebilmesi; alıcı ile satıcının birbirine güvenmesi, satıcının alıcının ödeme gücü hakkında kuşku duymaması, malın sevk edildiği ülkedeki ekonomik, hukuki ve siyasal koşulların dengeli olması, malın sevk edildiği ülkede kotaların müsait olması ve sınırlamaların bulunmaması şartlarına bağlıdır⁸.

II. Vesaik Mukabili Ödeme İşleminin Tarafları

TBK (Tahsiller İçin Birörnek Kurallar) 522 sayılı Broşürün m. 3 hükümüne göre vesaik mukabili ödeme işleminin taraflarını; a) Amir, b) Gönderi Bankası, c) Tahsil Bankası, d) İbraz Bankası ve e) Muhatap şeklinde sıralamak mümkündür. Ancak uygulamada genellikle tahsil bankası ile ibraz bankasının görevleri aynı banka tarafından yerine getirildiği için, vesaik mukabili ödemede dört tarafın bulunduğu söylenebilir⁹.

lar, Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara 2007, s. 8.

⁶ Şenay ERYÜREK, **Uluslararası Ticarete Ödeme Şekilleri ve Vesaik**, İstanbul 1987, s. 23.

⁷ Vesaik mukabili ödeme yöntemi, esas itibariyle, alıcının mallar karşılığında ödemeyi teslimat anında yaptığı, “*teslimat karşılığı ödeme işlemi*”ne benzetmekle birlikte; teslimat karşılığı ödeme işleminden iki bakımdan farklılık arz etmektedir. Bunlardan birincisi, vesaik mukabili ödemede, bedeli bir kişinin, nakliye şirketinin veya bir posta servisinin tahsil etmesi yerine, işlemler banka tarafından yürütülür. Bir diğer ifade ile bankalar, bu ödeme yönteminde, para tahsilâtçısı olarak hareket ederler. Oysa teslimat karşılığı ödeme yönteminde, mal teslim eden belgeler, banka adına değil; lojistik firmasının adına düzenlenmektedir. Bu durumda, ithalatçı, mal bedelini nakliye firmasının bankasına yatırdığında ya da bizzat nakliye firmasına ödediğinde, malı temsil eden belgeler, lojistik firması tarafından, ithalatçıya ciro edilmektedir (Bkz. HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 54; CANITEZ, s. 60; Ünal SOMUNCUOĞLU, “**Vesaik Mukabili İhracatta Mal Bedelinden Doğan Sorumluluklar**”, İBD, C.63, S.4–5–6, İstanbul 1989, s. 193). İkincisi ise, vesaik mukabili ödemede, malların bizzat teslimi karşılığında bir nakit ödeme değil; daha sonra malları gümrükten çekmede kullanılacak mülkiyet hakkını temsil eden belgelerin teslimi karşılığında nakit ödeme söz konusu olmaktadır (Bkz. HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 54).

⁸ ÖZALP, s. 42; TEKİNALP, s. 646; CANITEZ, s. 56; Salih KAYA, **Uluslararası Bankacılık Uygulamaları**, 2. Bası, Ankara 2003, s. 73.

⁹ Cemal ŞANLI/Nuray EKŞİ, **Uluslararası Ticaret Hukuku**, 5. Bası, İstanbul 2006, s. 80; Nuray EKŞİ, **Kambiyo Mevzuatında İthalat ve İhracat Hesapları ve Bu Hesapların Kapatılmamasına İlişkin Suçlar (Kambiyo Mevzuatı)**, 3. Bası, İstanbul 2005, s. 25; YE-NİARAS, s. 133; Sibel ÖZEL, **Akreditif ve Hukuki Niteliği**, İstanbul 1991, s. 8; Nuray

A. Amir (İhracatçı- Satıcı- Keşideci-Drawer-Exporter-Principal)

TBK 522 sayılı Broşürün m. 3/a/i hükmünde ihracatçı, amir olarak ifade edilmiştir. İlgili hükme göre “*amir*”, bir tahsili işleme alması için, bir bankaya tevdi eden, başvuran taraftır. Bir diğer ifade ile amir, ithalatçı ile yapmış olduğu sözleşme uyarınca, malı sevkedem, malı temsil eden belgeleri hazırlayan ve bu belgeleri tahsil emri ile birlikte bankasına gönderen taraftır¹⁰.

B. Gönderi/Havale Bankası (İhracatçının Bankası-Remitting Bank)

TBK 522 sayılı Broşürün m. 3/a/ii hükmüne göre “*gönderi bankası*”, amirin tahsil işlemiyle görevlendirdiği bankadır. “*Tahsile gönderen banka*” olarak da adlandırılmaktadır. Gönderi bankası, ihracatçı tarafından seçilen bir bankadır. Gönderi bankasının görevi, ihracatçı tarafından kendisine verilen talimatlar uyarınca, kendisine tevdi edilen ve malı temsil eden belgeleri, ithalatçının ülkesindeki tahsil bankasına göndermek ve tahsil bankası tarafından tahsil edilen satış bedelinin de ihracatçıya ulaşmasını sağlamaktır¹¹.

C. Tahsil Bankası (Collecting Bank) - İbraz Bankası (Presenting Bank)

TBK 522 sayılı Broşürün m. 3/a/iii hükmüne göre tahsil bankası, “*Tahsil işleminin yürütülmesinde devreye sokulan ve gönderi bankası dışındaki herhangi bir bankadır.*” Bir diğer ifade ile tahsil bankası, gönderi bankasının tahsil konusunda kendisine talimat verdiği bankadır. Tahsil bankası, amir tarafından belirlenir. Amirin böyle bir belirleme yapmaması durumunda ise, gönderi bankası, kendisinin ve diğer bir bankanın seçimiyle belirleyeceği, ödeme, kabul ve diğer şartların sağlanacağı ülkedeki herhangi bir bankayı kullanacaktır (TBK 522 sayılı Broşür m. 5/e).

İbraz bankası ise aynı hükümde, “*muhataba ibrazda bulunan tahsil bankası*” olarak ifade edilmiştir. Bir başka deyişle ibraz bankası, ihracatçının hazırladığı belgeleri ithalatçı için hazır bulunduran banka olarak ifade edilebilir. Ancak uygulamada, tahsil bankası ve ibraz bankasının görevlerinin aynı banka tarafından yürütüldüğüne rastlanılmaktadır¹². Böyle bir durumda ise,

EKŞİ, *Milletlerarası Ticaret Hukuku*, İstanbul 2010, s. 251.

¹⁰ ERYÜREK, s. 24; ŞAHİN, s. 33; ÖZEL, s. 8; DURUKANOĞLU, s. 123; HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 55; INTERBANK, s. 93; TEKİNALP, s. 648.

¹¹ ŞANLI/EKŞİ, s. 80; ŞAHİN, s. 33; ERYÜREK, s. 24; ÖZEL, s. 8; DURUKANOĞLU, s. 123; HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 55.

¹² ŞANLI/EKŞİ, s. 80; ERYÜREK, s. 25; EKŞİ, *Kambiyo Mevzuatı*, s. 25; YENİARAS, s.

söz konusu banka “*the presenting bank*” olarak adlandırılır. Tahsil bankası, ödemenin yapılacağı ülkede değilse, ibraz bankası olarak bir başka banka devreye sokulabilir¹³. Bu durumda, ibraz bankası gönderi bankası tarafından belirlenir. Gönderi bankası, herhangi bir bankayı görevlendirmese; tahsil bankası kendi seçeceği bir ibraz bankasını kullanabilir (TBK 522 sayılı Broşür m. 5/f).

Tahsil bankası ile ibraz bankasının aynı banka olması durumunda, alıcının (ithalatçının) ülkesinde bulunan söz konusu banka, gönderi bankasının kendisine verdiği talimat doğrultusunda belgeleri alıcıya ibraz eder ve ithalatçıdan ya satış bedelini tahsil eder ya da poliçenin ithalatçı tarafından kabulünü sağlar¹⁴. Bu işlemlerin karşılığında ise, kendisine tevdi edilmiş malları temsil eden belgeleri, ithalatçının malları gümrükten çekebilmesi için ithalatçıya verir. Malları temsil eden vesaik çoğu zaman bu bankaya, gönderi bankası tarafından gönderilir. Ancak kimi zaman doğrudan doğruya ihracatçının ya da ihracatçının o ülkedeki temsilcisinin de, ilgili belgeleri, tahsil bankasına gönderdiği de görülebilir¹⁵.

D. Muhatap (İthalatçı-Alıcı-Drawee/Importer)

TBK 522 sayılı Broşür m. 3/b hükmüne göre muhatap, tahsil talimatı uyarınca kendisine ibrazın yapılacağı kişidir. Muhatap, uluslararası ticaret çerçevesinde yapılan sözleşme gereğince, sözleşme konusu malların alıcısını bir diğer ifade ile ithalatçıyı ifade etmektedir. Muhatap, kendisine ibraz edilen belgeler karşılığında ödemeyi veya poliçenin kabulünü gerçekleştirerek malları temsil eden belgeleri teslim alan taraftır¹⁶.

III. Vesaik Mukabili Ödemeye Uygulanacak Olan Hükümler

A. TBK 522 Sayılı Broşür Açısından

Uluslararası ticarete kullanılan bir ödeme yöntemi olan, vesaik mukabili ödeme işlemi ile ilgili olarak, iç hukukumuzda ayrıntılı ve maddi kurallar içeren düzenlemeler söz konusu değildir. Bununla birlikte Türk Parasının Kıymetinin Korunması İle İlgili Tebliğlerde¹⁷ bu tarz bir ödeme hak-

133; ÖZEL, s. 8; EKŞİ, s. 252.

¹³ ŞANLI/EKŞİ, s. 81; EKŞİ, Kambiyo Mevzuatı, s. 25; EKŞİ, s. 252.

¹⁴ ÖZEL, s. 8; DURUKANOĞLU, s. 123; HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 55.

¹⁵ INTERBANK, s. 93; ŞAHİN, s. 34.

¹⁶ DURUKANOĞLU, s. 123; HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 55–56; INTERBANK, s. 93.

¹⁷ Bu anlamda Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin 91–32/5 Sa-

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

kında düzen normlarına yer verildiği görülmektedir. Dış ticarete yaygın bir ödeme türü olarak kullanılan vesaik mukabili ödeme şeklinde uygulanacak olan kuralları, yeknesak hale getirmek ve sınır ötesi ticarete bu hususa ilişkin ulusal düzenlemeler arasındaki farklılıklar nedeniyle doğabilecek problemleri önlemek amacıyla MTO tarafından ilk olarak 1956 yılında “*Ticari Senetlerin Tahsili İçin Yeknesak/Birörnek Kurallar*” yayımlanmıştır. Söz konusu yayın, 1967 yılında gözden geçirilerek 1968 yılından itibaren geçerli olmak üzere URC/TBK 254 sayılı Broşür olarak yayınlanıp, yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Broşür, 1978 yılında URC/TBK 322 sayılı Broşür olarak güncellenmiş ve 1 Ocak 1979’dan itibaren yürürlüğe girmiştir. Son olarak ise, 1995 yılında, vesaik mukabili ödeme şekline göre gerçekleştirilen dış ticaret işlemlerinde kullanılmak üzere URC/TBK 522 sayılı Broşür yayımlanmış ve 1 Ocak 1996’da yürürlüğe girmiştir. Halen yürürlükte olan Broşür de, TBK 522 sayılı Broşürdür¹⁸.

yılı Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair 2004–32/29 Sayılı Tebliğ’in m. 15/b ve c hükmüne göre, “*İhracat bedelleri, peşin ödeme, akreditifli ödeme, vesaik mukabili ödeme, mal mukabili ödeme ve kabul kredili ödeme şekillerinden birine göre yurda getirilerek bir bankaya veya özel finans kurumuna satılır.....İhracatta ödeme şekilleri ile transit ticarete ilişkin usul ve esaslar Merkez Bankası’nca belirlenir.*”

Yine TCMB tarafından yayınlanan, Türk Parasının Kıymetini Koruma Mevzuatının ithalata ilişkin hükümlerinin uygulanmasına ilişkin esas ve usuller hakkındaki değişir sayfalı talimatı doğrultusunda çıkarılan 13 Mayıs 2003 tarih ve 2003/YB–42 sayılı genelgenin yeniden düzenlendiği 2004/YB–50 sayılı genelgenin 2.2. başlığına göre, *vesaik mukabili ödemede, uluslararası kurallar ile bankacılık teamülleri uygulanır. Vesaik mukabili ödeme şekline göre yapılacak ithalatta, sevki belgelerine istinaden yapılacak müracaat üzerine bankalarca mal bedelinin tahsilini müteakip transfer yapılır. Bu ödeme şeklinde ithalat hesabı, transfer tarihinden itibaren 180 gün içinde ithalatçının GB ile yapacağı başvuruya istinaden transferi yapan bankaca kapatılır. Vesaik bedelinin kısım kısım ödendiği durumlarda belgeler, ödemenin tamamının yapılmasını müteakip firmaya verilir ve 180 günlük hesap kapatma süresi son ödeme tarihinden itibaren hesaplanır.* Aynı genelgenin 5.1. başlığına göre, *Dış Ticarete Teknik Düzenlemeler ve Standardizasyon Mevzuatına aykırı hareketten dolayı ithalattan men edilen firmalarca, men edilme tarihinden başlamak üzere men süresi içinde yapılacak akreditif talepleri, peşin ve vesaik mukabili ödeme şekline göre yapılacak transfer talepleri ile kabul kredili işlemler için poliçe kabul veya aval talepleri kabul edilmez. Ancak ithalattan men edilen firmalarca, yatırım teşvik belgesi ve dâhilde işleme izin belgesi kapsamındaki malların ithalatı gerçekleştirilebilir. Buna göre söz konusu firmaların, ithalattan men süresi içinde yapacağı talepler; ithalatın yatırım teşvik belgesi kapsamında olduğu hususunda firmalarca verilecek yazılı beyana istinaden, dâhilde işleme izin belgesi kapsamındaki işlemler için ise herhangi bir beyan aranmaksızın sonuçlandırılır. İthalattan men edilme tarihinden önce;* * Açılmış akreditif kapsamındaki işlemler; * Çıkış ülkesinden ihraç edilmiş mal veya vesaik mukabili işlemler (kabul kredili işlemler dâhil), * Peşin olarak dövizli satılmış işlemler bankalarca sonuçlandırılabilir.

¹⁸ ŞANLI/EKŞİ, s. 80; TEKİNALP, s. 647; DURUKANOĞLU, s. 127–128; EKŞİ, Kambiyo Mevzuatı, s. 24–25; YENİARAS, s. 132; Interbank, s. 97–98; EKŞİ, s. 251.

TBK 522 sayılı Broşür, toplam 26 maddeden oluşmaktadır. Söz konusu Broşürde, vesaikin tanımına, ihracatçının bankasına verdiği tahsil talimatında yer alması gereken hususlara, vesaikin ibrazına, tarafların sorumluluklarına, ödemenin yapılma şekline, komisyon ve masrafların taraflarına, vesaikin kabulüne ve poliçe ve senedin protesto ediliş şekline ilişkin hususlarda açıklamalar yer almaktadır¹⁹.

TBK 522 sayılı Broşürün hukuki niteliği konusunda çeşitli görüşler ile sürülmeyle birlikte, MTO tarafından hazırlanarak yürürlüğe konulan ve ülkelerin iç hukukları açısından pozitif geçerliliği bulunmayan bu kuralları “*lex mercatoria*” olarak değerlendirmek mümkündür²⁰. *Lex mercatoria*, uluslararası ticaretin, ulusal hukuk düzenlerinden bağımsız, onların üzerinde ve kendine özgü hukuk kurallarından oluşmaktadır²¹. Bu tür kurallar, taraflar arasında çıkabilecek olan uyuşmazlıklarda, hukuk kuralları gibi doğrudan uygulama alanı bulmazlar. TBK 522 sayılı Broşürün, dış ticarete gerçekleştirilen vesaik mukabili ödemelerde kullanılabilmesi için, tarafların vermiş olduğu yazılı talimatlarda açık ve net ifadelerle, işlemlerin TBK 522 sayılı Broşüre tabi olduğunu belirtmeleri gerekmektedir²². Nitekim Broşürün m. 1/a hükmüne göre, bu kuralların uygulanması, tahsil talimatında (m. 4) bu hususa açıkça yer verilmesi şartına bağlanmış ve bu kuralların ulusal hukukun emredici kurallarına aykırılık teşkil etmemesi halinde tüm taraflar için bağlayıcı olacağı ifade edilmiştir. Tahsil talimatında uygulanmasına karar verilmiş ve uygulanacak olan hukukun emredici kurallarına aykırı olmayan TBK 522 sayılı Broşür kuralları, bu andan itibaren artık taraflar için bağlayıcı olarak kabul edilecektir²³.

B. Uygulanacak Hukuk Açısından

Vesaik mukabili ödeme türünde uygulanacak hukuk açısından, TBK 522 sayılı Broşür açık bir düzenleme getirmemekte ve bu konuda TBK 522

¹⁹ DURUKANOĞLU, s. 128; İbrahim KAPLAN, **Banka Sözleşmeleri Hukuku, C. I**, Ankara 1996, s. 19.

²⁰ İlgili görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Vahit DOĞAN, **Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif**, 2. Bası, Ankara 2005, s. 30 vd.. Doktrinde TEKİNALP, hakim görüşün TBK 522 sayılı Broşür’ü, genel işlem şartları şeklinde nitelendirdiğini ifade etmektedir. Bkz. TEKİNALP, s. 647.

²¹ DOĞAN, s. 33; Arzu OĞUZ, “**Hukuk Tarihi ve Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Uluslararası Ticaret Hukuku (Lex Mercatoria)-Unidroit İlkeleri’nin Lex Mercatoria Niteliği**”, AÜHFD (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi), C. 50, S. 3, Ankara 2001, s. 12.

²² TEKİNALP, s. 647; DURUKANOĞLU, s. 128; DOĞAN, s. 36.

²³ ŞANLI/EKŞİ, s. 80; EKŞİ, *Kambiyo Mevzuatı*, s. 25; Cevat GERNİ, **Dış Ticaretin Finansmanı**, Ankara 1990, s. 27; EKŞİ, s. 251.

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

sayılı Broşür'ün uygulanmasına tahsil talimatında açıkça yer verilmesi ve ulusal hukukun emredici kurallarına aykırılık teşkil etmemesi durumunda uygulanacağından söz etmektedir. Milletlerarası unsurlu bir ticari ilişki niteliği taşıyan vesaik mukabili ödeme türü, maddi anlamda milli hukukumuzda düzenleme altına alınmamıştır. Maddi olarak milli hukukta düzenlenmemiş olan bir konunun, kanunlar ihtilafı kuralı olarak MÖHUK'da (Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun) düzenlenmiş olması da beklenemez²⁴. Ancak TBK 522 sayılı Broşür'ün, ulusal hukukun emredici kurallarına aykırılı olmaması koşulu ile uygulanacağına ilişkin düzenlemesi karşısında, hangi ulusal hukukun emredici kurallarına göre hareket edileceği sorusu ile karşılaşılır. Çünkü yukarıda da ifade edildiği üzere, vesaik mukabili ödeme türünde dört taraf bulunmaktadır ve bu taraflardan hangisinin ulusal hukukunun emredici kurallarının dikkate alınacağı hususu, konumuz açısından önem arz etmektedir. Bu sorunun cevabının verilebilmesi için öncelikle, taraflar arasındaki ilişkilerin tek tek değerlendirilmesi ve tespit edilen hukuki ilişkilere uygulanacak olan hukukun belirlenmesi gerekmektedir.

1. Amir İle Muhatap Arasındaki İlişkiye Uygulanacak Hukuk

Milletlerarası unsura sahip olan amir ile muhatap arasındaki ilişkiyi çoğu zaman bir satım sözleşmesi oluşturmaktadır²⁵. Taraflar arasında yapılan bu sözleşme, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Sözleşme sayesinde, amir, sözleşmenin konusu şeyi, sözleşmede belirtilen niteliklere uygun ve sözleşmede kararlaştırılan zamanda, muhatapın gümrüğüne gönderirken²⁶; muhatap da, sözleşmede kararlaştırılan bedeli ödemek ile yükümlü olmaktadır.

Amir ile muhatap arasındaki sözleşme ilişkisine uygulanacak olan hukukun tespitinde, taraflar arasında var olan ilişkinin yabancılık unsuru taşıması nedeniyle, milletlerarası özel hukukun bağlama kuralları dikkate alınacaktır. Bu anlamda uygulanacak hukukun tespitinde 5718 sayılı MÖHUK'un

²⁴ Uluslararası ticarete yaygın olarak kullanılan bir ödeme türü olan akreditif açısından bkz. DOĞAN, s. 171.

²⁵ Bununla birlikte söz konusu ilişkinin, eser, üstlenenin kendi malzemesiyle kendi yerine hazırlayıp vereceği eser teslimi sözleşmesi vs. olması da mümkündür (Bkz. TEKİNALP, s. 650).

²⁶ Vesaik mukabili ödeme türünün taraflarca kararlaştırıldığı durumlarda, ihracatçı, edimini (malları yükleyerek, bunları temsil eden belgeleri hazırlayıp gönderi bankasına vermesi) önce yerine getirmelidir. "Önce ifa", işin niteliğinden kaynaklandığı için, ihracatçının ödemezlik definden yararlanması söz konusu olamaz (BK m. 81). Bkz. TEKİNALP, s. 650.

“sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde uygulanacak hukuk” başlığını taşıyan m. 24 hükmü dikkate alınacaktır²⁷. Vesaik mukabili ödeme yönteminde dikkate alınan TBK 522 sayılı Broşür’ün, MÖHUK m. 24 hükmüne göre tespit edilen uygulanacak hukukun emredici düzenlemelerine aykırılık teşkil etmesi durumunda ise, artık TBK 522 sayılı Broşür hükümleri, taraflar bu Broşür hükümlerinin uygulanmasını kararlaştırmış olsalar dahi, uygulama alanı bulmayacaktır.

2. Amir İle Gönderi Bankası Arasındaki İlişkiye Uygulanacak Hukuk

Taraflar arasında yapılan satım sözleşmesinde, tarafların ödeme yöntemi olarak vesaik mukabili ödeme yöntemini tercih etmelerinin ardından, devreye gönderi bankası ve tahsil/ibraz bankası girecektir. Gönderi bankası, amirin bulunduğu ülkede yer alan ve uygulamada “*ihracatçının bankası*” olarak ifade edilen bankadır.

Amir ile gönderi bankası arasındaki hukuki ilişkinin tespiti konusunda, daha çok bu ilişkinin bir hizmet sözleşmesi mi yoksa bir vekâlet sözleşmesi mi olduğu hususu üzerinde durmak gerekmektedir.

Her ne kadar amir (ihracatçı/satıcı) için, TBK 522 sayılı Broşür’ün özgün İngilizce metninde “*principal*” (müvekkil, vekâlet veren) ifadesi kullanılmış olsa da, amir ile gönderi bankası arasındaki ilişkinin, BK m. 386 vd. anlamında vekâlet sözleşmesi niteliğini taşıdığını söylemek zordur. Taraflar arasındaki ilişkinin vekâlet olarak nitelendirilememesinin en önemli sebebi,

²⁷ MÖHUK m. 24 hükmüne göre taraflar, aralarındaki ilişkiye uygulanacak olan hukuku açıkça seçebilirler. Ancak açıkça hukuk seçiminde bulunmamış olsalar dahi, sözleşme hükümlerinden veya hâlin şartlarından tereddüde yer vermeyecek biçimde anlaşılabilen hukuk seçimi de geçerli olarak kabul edilecektir (MÖHUK m. 24/I).

Taraflar, aralarındaki ilişkiye uygulanacak olan hukuku seçmemişlerse, bu durumda uygulanacak olan hukuk, o sözleşme ile en sıkı ilişkili hukuk olarak belirlenir (MÖHUK m. 24/IV). Akdın en sıkı ilişkili olduğu ülke hukukunun tespitine, sözleşmenin “*karakteristik edim*”i yardımcı olmaktadır (Bkz. Ergin NOMER, **Devletler Hususi Hukuku**, 17. Bası, İstanbul 2009, s. 321). İlgili düzenlemede belirtilen en sıkı ilişkili hukukun tespiti, her somut olayın özelliklerine göre ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken bir durumdur (Bkz. EKŞİ, s. 35). Temelini genellikle bir satım sözleşmesinin oluşturduğu vesaik mukabili ödemelerde, karakteristik edim borçlusunun amir (ihracatçı/satıcı) olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle amir ile muhatap arasındaki ilişkiye uygulanacak olan hukuk, taraflarca açık ya da zımnî olarak seçilmemişse, MÖHUK m. 24/IV hükmü gereğince, ihracatçının işyeri, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukuku; ihracatçının birden çok işyeri varsa söz konusu sözleşmeyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri hukuku olarak kabul edilir. Ancak hâlin bütün şartlarına göre sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşme, bu hukuka tâbi olur.

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

vesaik mukabili ödemelerde, gönderi bankasının, amire karşı bağımsız olmasıdır. Gönderi bankası, amirin kendisine tahsil emrinde belirttiği şekilde hareket eder. Bu anlamda gönderi bankasının, tahsil emrinde amirin, tahsil bankasını belirlemesi durumunda, yalnızca bu banka ile çalışabileceği hususu da, gönderi bankasının amire karşı bağımsız olmadığının bir göstergesidir.

Amir ile gönderi bankası arasındaki ilişkinin, hizmet edimlerinin ağır bastığı, BK m. 313 vd. anlamında bir hizmet sözleşmesi olduğunu söylemek mümkündür²⁸. Vesaik mukabili ödemelerde, ilgili taraflar arasındaki ilişki, tahsil talimatının gönderi bankası tarafından kabulü ile birlikte başlar. Gönderi bankasının, ihracatçı tarafından gönderilen tahsil talimatını işleme alma zorunluluğu olmamakla birlikte (TBK 522 sayılı Broşür m. 1/b), bu talimatı kabul etmesinin ardından, amir ile gönderi bankası arasında hizmet sözleşmesinin başladığı da kabul edilir²⁹. Gönderi bankasının, amir tarafından hazırlanan tahsil emrine uygun olarak hareket etme zorunluluğu; yapmış olduğu işlemler karşılığında, ihraç edilen satım konusu mal bedelinden kendisinin komisyon ücreti alabilme imkânının varlığı nedeniyle, taraflar arasındaki ilişkinin hizmet sözleşmesi olduğunu söylemek mümkündür.

Amir, vesaik mukabili ödeme türünün tercih edildiği bir ihracat işleminde, gerekli belgelerin, tahsil bankasına gönderilmesi için, genellikle kendi ülkesinde bulunan gönderi bankasından yararlanmaktadır. Bu nedenle çoğu zaman, amirin bulunduğu ülkede faaliyet gösteren gönderi bankası ile amir arasında klasik anlamda yabancılik unsuru bulunmamaktadır. Bu gibi durumlarda, taraflar arasındaki ilişkinin klasik anlamda yabancılik unsuru taşıması ancak istisnai durumlarda söz konusu olabilir. Örneğin, amirin, yabancı ülke vatandaşı olması ya da yabancı ülkede ikamet ediyor olması gibi. Ancak her ne kadar taraflar arasında klasik anlamda yabancılik unsuru söz konusu olmasa da, taraflar arasındaki ilişkinin uluslararası ticaret hayatını ilgilendirdiği de bir gerçektir³⁰. Çünkü amir tarafından hazırlanan ve tahsil bankasına ulaştırılması için gönderi bankasına teslim edilen belgeler, ithalatçı ile ihracatçı arasında yapılan satım sözleşmesi gereğince, ithalatçının malların bedelini ödeyerek, malları gümrükten çekebilmesi için düzenlenmektedir. Bu nedenle doktrinde, her ne kadar klasik anlamda kişi ve yer bakımından yabancılik unsuru taşımasa dahi, akdi ilişkinin, uluslararası ticari hayatı ilgilendirmesi du-

²⁸ TEKİNALP, s. 651.

²⁹ TEKİNALP, s. 651.

³⁰ Akreditif açısından bkz. DOĞAN, s. 176–177.

rumunda, tarafların irade muhtariyetinden yararlanarak, uygulanacak hukuku serbestçe belirleyebilecekleri ifade edilmektedir³¹.

Kanaatimizce de her ne kadar çoğu zaman klasik anlamda yabancılik unsuru taşımasa dahi, amir ile gönderi bankası arasındaki ilişkinin, uluslararası ticari hayatı ilgilendirmesi nedeniyle, uygulanacak hukukun tespitinde kanunlar ihtilafı kuralları çerçevesinde hareket edilebilmesi söz konusu olmalıdır. Taraflar arasındaki ilişki, hizmet sözleşmesi olarak değerlendirildiğinden bu konuda, MÖHUK'un özel olarak iş sözleşmelerine uygulanacak olan hukuku düzenlediği m. 27 hükmü dikkate alınmalıdır³². Amir ile gönderi bankası arasındaki işlemlerde, TBK 522 sayılı Broşür uygulama alanı bulduğu durumlarda, bu Broşür hükümlerinin, MÖHUK m. 27 hükmü çerçevesinde belirlenen uygulanacak hukukun emredici kurallarına aykırılık teşkil etmemesi gereklidir.

3. Gönderi Bankası İle Tahsil/İbraz Bankası Arasındaki İlişkiye Uygulanacak Hukuk

Amir tarafından kendisine tevdi edilen malı temsil eden belgeleri, tahsil emri ekinde, tahsil bankasına gönderen gönderi bankası ile tahsil/ibraz bankası arasındaki hukuki ilişkinin tespit edilmesi de önemli sorunlardan birisini oluşturmaktadır. Gönderi bankası, çoğu zaman ihracatçının ülkesindeki bir banka; tahsil bankası ise, yine çoğu zaman, ithalatçının ülkesindeki bir bankadır ve ilgili bankalar arasında bir yabancılik unsuru söz konusudur. TBK 522 sayılı Broşür'ün bu bankalar arasındaki ilişkileri düzenleyen hükümlerinin, ulusal hukukun emredici kurallarına aykırılık teşkil edip etmediğinin belirlenebilmesi için öncelikli olarak taraflar arasındaki hukuki ilişkinin nitelen-dirilmesi ve bu hukuki ilişkiye uygulanacak olan hukukun tespiti gerekmektedir.

³¹ DOĞAN, s. 177; Vahit DOĞAN, **Banka Teminat Mektupları**, 3. Bası, Ankara 2005, s. 319 vd.; Bilgin TIRYAKIOĞLU, **Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akıtle-rine Uygulanacak Hukuk**, Ankara 1996, s. 7 vd..

³² MÖHUK m. 27 hükmüne göre, amir ile gönderi bankası arasındaki uyumsuzluklar, gönderi bankasının mutad işyeri hukukunun emredici hükümleri uyarınca sahip olacağı asgarî koruma saklı kalmak kaydıyla, tarafların seçtikleri hukuka tâbi olabilecektir (m. 27/I). Tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları hâlinde taraflar arasındaki ilişkiye, gönderi bankasının, işi-ni mutad olarak yaptığı işyeri hukuku uygulanır. Gönderi bankasının işini geçici olarak baş-ka bir ülkede yapması hâlinde, bu işyeri mutad işyeri sayılmaz (m. 27/II). Gönderi bankası-nın, işini belirli bir ülkede mutad olarak yapmayıp devamlı olarak birden fazla ülkede yap-ması hâlinde iş sözleşmesi, amirin esas işyerinin bulunduğu ülke hukukuna tâbidir (m. 27/ III). Ancak hâlin bütün şartlarına göre iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulun-ması hâlinde sözleşmeye ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri yerine bu hukuk uygulanabilir (m. 27/IV).

dir. Söz konusu tespite göre belirlenen hukukun emredici kurallarına aykırılık teşkil eden TBK 522 sayılı Broşür hükümleri uygulama alanı bulamayacaktır.

Gönderi bankası ile tahsil/ibraz bankası arasındaki ilişkinin de, tıpkı amir ile gönderi bankası arasındaki ilişkide olduğu gibi, hizmet sözleşmesi olduğu kanaatindeyiz³³. Çünkü tahsil bankası, ancak kendisine gönderilen tahsil emrinde yer alan düzenlemeler çerçevesinde hareket etmekle yükümlüdür ve bu anlamda, tahsil emrinde belirtilen ya da gönderi bankası tarafından kendisine bildirilen şekilde davranmaktadır³⁴. Bununla birlikte, gönderi bankası, en fazla kendisinde bulunan yetkiler kadarını, tahsil bankasına devredebileceğinden³⁵, gönderi bankasına ihracatçı tarafından yetki verilmemiş olan hususlarda; tahsil bankası, gönderi bankasının talimatlarına göre hareket edemez. Bankalar arasındaki ilişki, hizmet sözleşmesi olarak değerlendirildiğinden, uygulanacak hukukun tespitinde de, MÖHUK m. 27 hükmündeki düzenlemenin dikkate alınması gerekmektedir. Bu anlamda, gönderi bankasının karşısında olan bankanın, tahsil ya da ibraz bankası olması arasında da bir fark bulunmamaktadır³⁶.

4. Tahsil/İbraz Bankası İle Muhatap Arasındaki İlişkiye Uygulanacak Hukuk

Tahsil bankası, gönderi bankası tarafından kendisine tevdi edilen ve malı temsil eden belgeleri, ithalatçıya, sözleşme konusu satım bedelini ödemesi karşılığında vermekte ve ithalatçıdan tahsil ettiği bedeli ise, gönderi ban-

³³ Aynı yönde bkz. TEKİNALP, s. 652.

³⁴ Ancak doktrinde, tahsil bankası, ihracatçı tarafından tahsil emrinde belirtilmemiş ve bu konuda gönderi bankasına açıkça bir talimat verilmemiş olması nedeniyle, tahsil bankasının gönderi bankası tarafından belirlendiği durumlarda, gönderi bankası ile tahsil bankası arasındaki ilişkinin alt vekâlet ilişkisi niteliğinde olacağı savunulmaktadır. Bkz. TEKİNALP, s. 652.

³⁵ TEKİNALP, s. 652.

³⁶ MÖHUK m. 27 hükmüne göre, gönderi bankası ile tahsil/ibraz bankası arasındaki ilişkiler, tahsil/ibraz bankasının mutad işyeri hukukunun emredici hükümleri uyarınca sahip olacağı asgarî koruma saklı kalmak kaydıyla, tarafların seçtikleri hukuka tâbi olabilecektir. Tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları hâlinde taraflar arasındaki ilişkiye, tahsil/ibraz bankasının, işini mutad olarak yaptığı işyeri hukuku uygulanır. Tahsil/ibraz bankasının, işini geçici olarak başka bir ülkede yapması hâlinde, bu işyeri mutad işyeri sayılmaz (MÖHUK m. 27/II). Tahsil/ibraz bankasının, işini belirli bir ülkede mutad olarak yapmayı devamlı olarak birden fazla ülkede yapması hâlinde iş sözleşmesi, gönderi bankasının, esas işyerinin bulunduğu ülke hukukuna tâbidir (MÖHUK m. 27/III). Ancak hâlin bütün şartlarına göre iş sözleşmesiyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması hâlinde sözleşmeye ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri yerine bu hukuk uygulanabilir (MÖHUK m. 27/IV).

kası aracılığıyla ihracatçıya ulaştırmaktadır. Esasında tahsil bankası ile ithalatçı arasında doğrudan kurulmuş bir sözleşme ilişkisi bulunmamaktadır. Aralarındaki ilişkinin hizmet sözleşmesi olarak nitelendirilmesi de mümkün değildir. Çünkü hizmet sözleşmesinin en belirgin özelliklerinden birisini oluşturan bağımlılık unsuru, tahsil bankası ile ithalatçı arasındaki ilişkide yer almamaktadır. Tahsil bankası ile ithalatçı arasındaki ilişkiyi, asli edim yükümlerinden bağımsız borç ilişkisi olarak nitelendirmek mümkün olabilir³⁷. Her ne kadar tahsil bankası ile ithalatçı arasında doğrudan bir sözleşme ilişkisi olmasa dahi, MK md. 2'den kaynaklanan asli edim yükümlerinden bağımsız kanuni borç ilişkisi teorisi nedeniyle, tarafların birbirlerinden talepte bulunabilmesi ve özellikle ithalatçının bankaya başvurabilme imkânı söz konusu olabilir³⁸. Kaynağını MK md. 2'den alan bu teoriye göre, bir hukuki işleme yönelmeleri nedeniyle temas haline giren kişiler, birbirlerine doğru bilgi vermek, birbirlerini aydınlatmak, mal ve canlarına gelebilecek zarardan koruyucu tedbirleri almakla yükümlüdürler³⁹. Asli edim yükümlerinden bağımsız borç ilişkilerinin doğması, taraf iradelerine bağlı değildir⁴⁰. Her ne kadar taraflar arasında bir sözleşme ilişkisi bulunmasa dahi, taraflar arasındaki ilişkiye sözleşme hükümlerine ilişkin düzenlemelerin kıyas yolu ile uygulanması gerekmektedir. Bu nedenle, MÖHUK m. 24 hükmü çerçevesinde taraflara uygulanacak hukukun tespiti ve tespit edilen bu hukukun emredici kurallarına aykırılık teşkil edip etmediğine göre de TBK 522 sayılı Broşür'ün uygulanması gerekmektedir.

³⁷ Tahsil bankasının, amirin düzenlemiş olduğu poliçeyi kabul etmesi durumunda, çoğu zaman banka ile muhatap arasında, poliçe bedelinin, poliçenin vadesinden önce tahsil bankasına ithalatçı tarafından ödeneceği kararlaştırılır. Bu nedenle her ne kadar tahsil bankası, poliçeyi ödemeyi kabul etmiş olsa da, bu bedel vadede kendisi tarafından ödenmemekte; vadeden önce ithalatçı tarafından poliçe bedeli, tahsil bankasına yatırılmaktadır. Böyle bir durumda, bankanın kabul etmesi, ithalatçıya bir itibar sağlamaktadır. Yoksa burada banka, ithalatçıya nakdi olarak bir imkân sunmamaktadır. Bankanın poliçeyi kabul ettiği ancak bedelin ithalatçı tarafından, poliçe vadesinden önce tahsil bankasına ödendiği durumlarda, tahsil bankası ile ithalatçı arasında hizmet sözleşmesinin var olduğu söylenebilir (Bkz. Üner DAĞ, “**Türk Hukukunda Kabul Kredisi**”, İBD, C. 59, S. 10–11–12, İstanbul 1985, s. 905). Ancak vadeden önce ithalatçı tarafından bankaya ödeme yapılmamasına rağmen, vadede poliçe borçlusu olarak görünen tahsil bankasının, poliçe bedelini ödemesi durumunda, tahsil bankası, ithalatçıya nakdi bir kredi sağlamış olacaktır. Bu durumda, ithalatçı ile tahsil bankası arasındaki ilişkinin de ödünç sözleşmesi olduğunun kabul edilmesi gerekir.

³⁸ TEKİNALP, Ünal, **Banka Hukukunun Esasları (C.1)**, C. 1, İstanbul 1988, s. 487.

³⁹ TEKİNALP, C. I, s. 254; Huriye Reyhan DEMİRCİOĞLU, **Güven Esası Uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk (Culpa In Contrahendo Sorumluluğu)**, Ankara 2009, s. 126–127.

⁴⁰ DEMİRCİOĞLU, s. 127.

IV. Vesaik Mukabili Ödeme İşleminde Kullanılan Temel Kavramlar

A. Belgeler (Vesaik)

Belgeler, TBK 522 sayılı Broşür m.2/b’de “*mali belgeler*” ve/veya “*ticari belgeler*” olarak tanımlanmıştır. *Mali belgeler (financial documents)* ile poliçeler, bonolar, çekler ve para ödemesinin sağlanması için kullanılan diğer benzer belgeler ifade edilmektedir. *Ticari Belgeler (Commercial Documents)* ile ise, faturalar, taşıma belgeleri, tasarruf (sahiplik) yetkisi veren belgeler ve diğer benzer belgeler veya mali belgeler olmayan diğer herhangi tür belgeler ifade edilmektedir⁴¹.

⁴¹ MÖHUK m. 7 hükmüne göre, hukuki işlemler, yapıldıkları ülke hukukunun veya o hukuki işlemin esası hakkında yetkili olan hukukun maddi hukuk hükümlerinin öngördüğü şekle uygun olarak yapılabilir. Bu nedenle vesaik mukabili ödeme yönteminin tercih edildiği durumlarda, düzenlenen belgelerin geçerli olup olmadığı düzenlendiği ülke hukukunun kurallarına göre, tespit edilecektir. Türkiye’de düzenlenen bir belgenin geçerliliği, el yazısı ile imzalanmış olması şartına bağlıdır. Bankaların, vesaik mukabili ödeme yönteminde, hukuki işlemlerin şekli anlamda geçerli olup olmadığının tespiti ve bu konuda varsa bir eksikliğin bildirilmesi konusunda öncelikli olarak TBK 522 sayılı Broşüre göre değil; ortada milletlerarası unsura sahip bir sözleşme söz konusu olduğundan, milletlerarası özel hukuk kurallarına dikkat etmeleri gerekmektedir (Bkz. DOĞAN, s. 243). İhracatçının Türkiye’de bu belgeleri düzenlemesi durumunda, her bir belgenin geçerli olarak düzenlenip düzenlenmediği konusunda, Türk hukukunda yer alan kuralların dikkate alınması gerekecektir. Örneğin, poliçe, bono ya da çekin hukuken geçerli olarak kabul edilebilmesi için, taşınması gerekli olan tüm zorunlu unsurları bünyesinde barındırması gerekmektedir. Bu zorunlu unsurlardan birisini de keşidecinin/düzenleyenin imzası oluşturmaktadır. Söz konusu eksiklik, bu kâğıdın poliçe, bono ya da çek olarak nitelendirilmesinin önüne geçecektir (Bkz. TK m. 581, m. 582; m. 688, m. 689; m. 692, m. 693).

Fatura açısından konuya yaklaşmak gerekirse faturanın, vesaik mukabili ödeme yönteminde ihracatçı tarafından mutlaka imzalanması gerekip gerekmediği sorusuna verilecek olan cevap, imzalanması yönünde olmalıdır. Delil olarak kullanılacak bir belgeyi düzenleyen tacirin ticaret unvanı ve bu unvanı ile birlikte kullandığı imzanın faturada bulunması şarttır (Bkz. Oğuz Kürşat ÜNAL, **Türk Ticaret Kanununda ve Vergi Usul Kanununda Fatura ve İspat Kuvveti**, 4. Bası, Ankara 2006, s. 72). Bu sonuca TK m. 41/1 hükmünden ulaşmak mümkündür. İlgili düzenlemeye göre, “*Her tacir, ticari işletmesine müteallik muameleleri ticaret unvanıyla yapmaya ve işletmesiyle ilgili senet ve sair evrakı bu unvan altında imzalamaya mecburdur.*”. Faturanın da, tacirin (konumuz açısından ihracatçının) işletmesi ile ilgili evraklar arasında yer aldığı dikkate alındığında, ihracatçı tarafından imzalanması mecburiyeti ortaya çıkacaktır. Kaldı ki, VUK m. 231/1, b. 5 hükmünde yer alan, “*Faturaların baş tarafında iş sahibinin veya namına imzaya mezu olanların imzası bulunur.*” ifadesi de bizi aynı sonuca götürmektedir. Faturayı düzenleyenin ticaret unvanını ve imzasını ihtiva etmeyen bir yazı, fatura olarak nitelendirilemez ve bu yazı herhangi bir belge vasfı da taşımaz (Bkz. ÜNAL, s. 74).

Taşıma senetlerinin şeklinin düzenlendiği TK m. 769 hükmünde, her ne kadar açıkça, gönderenin imzasından bahsedilmese de, tacir olan gönderenin (ihracatçının), işletmesine ilişkin bir evrak olan taşıma senedini de, TK m. 41/1 hükmü çerçevesinde imzalaması gerektiğinden söz edilebilecektir.

B. Tahsil

Tahsil işlemi, mali ve/veya ticari belgelerle ilgili olarak alınan talimat uyarınca; ödemenin (payment) ve/veya kabulün (acceptance) sağlanması, ödeme ve/veya kabul karşılığında belgelerin teslimi ve diğer şartlara bağlı olarak belgelerin teslimi için bankalarca işleme alınması anlamına gelir (TBK 522 sayılı Broşür m. 2/a).

TBK 522 sayılı Broşür m. 2.'de, "*Temiz Tahsil/Adi Tahsil (Clean Collection)*" ve "*Belgeli Tahsil (Documentary Collection)*" olmak üzere iki tahsil türüne yer verilmiştir. "*Temiz Tahsil*", ticari belgelerin eşlik etmediği mali belgelerin tahsilini ifade eder (m. 2/c). Bu tür tahsil işleminde, satıcının yetkilendirdiği banka, fatura ve taşıma senedi gibi malı temsil eden bir belge ibraz etmeksizin, nezdinde bulunan, alıcının düzenlediği çekin, bononun veya poliçenin bedelini tahsil eder. "*Belgeli Tahsil*"de ise, bankanın nezdinde malı temsil eden ticari senetler bulunur, tahsil bankası, parayı tahsil etmesi karşılığında bu belgeleri, ithalatçıya verir⁴². Belgeli tahsil, iki türdür. Bunlardan birincisi, ticari belgelerin eşlik ettiği mali belgelerin tahsili; ikincisi ise, mali belgelerin eşlik etmediği ticari belgelerin tahsili. Son durumda, banka nezdinde malı temsil eden belgeler, ithalatçının ödemeyi yapması üzerine, ithalatçıya verilmekte ve ithalatçı satın aldığı mallara ulaşmaktadır. Temiz tahsil, ihracatçının; belgeli tahsilin ikinci türü ise, ithalatçının lehinedir⁴³.

C. İbraz

İbraz, aldığı talimata uygun olarak ibraz bankasının belgeleri muhatap için hazır tutmasına ilişkin bir işlemdir (TBK 522 sayılı Broşür m. 5/a).

D. Tahsil Talimatı (Tahsil Emri/Collection Order)

Tahsil talimatı, ihracatçı tarafından hazırlanarak gönderi bankasına verilen, vesaik karşılığı tahsilâtın şartlarını belirten anahtar belgedir. Tahsil talimatı, vesaik mukabili ödeme işleminin yürütülmesi bakımından (özellikle bankalar açısından) son derece önemli bir işleve sahip olduğu için özenle hazırlanmasında büyük fayda vardır⁴⁴. Tahsil talimatı, hizmet edimlerini içeren ancak tahsilin gerçekleşeceği taahhüdüne yer vermeyen bir "*işgörme sözleşmesi*"dir. Türk hukukunda tahsil talimatına, BK'nın vekâlet ve hizmet sözleşmesine ilişkin hükümleri uygulanır (BK m. 386 vd. ve m. 313 vd.). Bununla birlikte eser sözleşmesine ilişkin hükümler, bu talimata uygulanma açısından uygun değildir⁴⁵.

⁴² TEKİNALP, s. 649.

⁴³ TEKİNALP, s. 649–650.

⁴⁴ HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 62.

⁴⁵ TEKİNALP, s. 650.

V. Vesaik Mukabili Ödeme Türleri

A. Ödeme/Tahsilât Karşılığı Vesaik Teslimi (Documents Against Payment “D/P”)

Bu ödeme türünde, tahsilât bankası, malları temsil eden belgeleri, ithalatçıya yalnızca, onun ödemeyi tam ve sözleşmeye uygun olarak yapması durumunda teslim etmektedir⁴⁶. Vesaik mukabili ödemenin, ihracatçı açısından en güvenilir şekli bu yöntemdir⁴⁷. Çünkü burada, ithalatçı malları gümrükten çekmeden önce, ihracatçı malların bedelini, tahsil bankası aracılığıyla tahsil etmiş olmaktadır⁴⁸. Bu ödeme türünde, ihracatçı, parası kendi adına tahsil bankası tarafından teslim alındığı ve muhtemelen kendisine SWIFT (paranın elektronik araçlarla anında ihracatçının hesabına geçirildiği uluslararası para transfer sistemi) yoluyla ulaştırılacağı için güvendedir⁴⁹.

Bu vesaik mukabili ödeme türünde, tahsil emrinde ihracatçı tarafından açıkça uygun görülümüşse, ithalatçının yerli para cinsinden de ödeme yapabilmesi mümkündür. Böyle bir ihtimalde, tahsil emrine, transfer anında kur farkının ithalatçı veya onun bankası tarafından garanti edilmesine yönelik bir şart da eklenebilir⁵⁰.

Ödeme karşılığı vesaik teslimi türünde, uygulamada bazı alıcıların mallar gelinceye kadar, vesaikin teslim alınmasını ve dolayısıyla da bedelin ödenmesini geciktirdikleri görülmektedir. Bunun önüne geçilebilmesi için, ihracatçının tahsil emrinde açıkça “*ilk ibrazında (on first presentation)*” ödenmesi emrine yer vermesi yararına olacaktır⁵¹.

⁴⁶ İhracatçının, vesaik mukabili ödeme yönteminde, mallara ilişkin belgeleri hazırlarken mutlaka bir poliçe düzenleme zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak, ihracatçının ödeme karşılığı vesaik tesliminde, *vadesiz (görülüşünde ödemeli/sight bill of exchange/draft) poliçe* düzenlemesi de mümkündür. Böyle bir ihtimalde, ithalatçı, vadesiz poliçede yazılı olan bedeli ödedikten sonra, belgeler tahsil bankasınca kendisine teslim edilir.

⁴⁷ HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 58; GÜRSOY, *Dış Ticaret*, s. 77; DİLEK, s. 11–12; SEYİDOĞLU, s. 366; İGEME, s. 149.

⁴⁸ Tahsil talimatında “D/P” kısaltması yer alıyorsa ya da “*ödeme karşılığı (belgelerin teslimi)*” kaydı veya benzer bir ifade yer alıyorsa, böyle bir ihtimalde, malı temsil eden belgeler ancak nakdi ödemenin yapılması halinde tahsil bankası tarafından ithalatçıya verilebilecektir (Bkz. TEKİNALP, s. 653; INTERBANK, s. 96).

⁴⁹ GERNİ, *Ödeme Yöntemleri*, s. 5.

⁵⁰ Cevat GERNİ, *Dış Ticarete Ödeme Yöntemleri (Ödeme Yöntemleri)*, Araştırma Merkezi, *Dış Ticaret Araştırma Dizisi*, No: 8–1989, s. 5.

⁵¹ DURUKANOĞLU, s. 126; DİLEK, s. 12; INTERBANK, s. 96.

B. Kabul Karşılığı Vesaik Teslimi/Kabul Kredili Vesaik Mukabili Ödeme (Documents Against Acceptance “D/A”)

Kabul karşılığı vesaik teslimi türünde (documents against acceptance)⁵², ithalatçının malları gümrükten çekebilmesi için gerekli olan vesaik, ithalatçıya, ihracatçı tarafından düzenlenen ileri tarihli (genellikle 30, 60 veya 90 gün) bir poliçenin⁵³, ithalatçı tarafından kabul edilmesi karşılığında, tahsil bankası tarafından teslim edilir⁵⁴. İthalatçı bu belgeler sayesinde, malları gümrükten çeker ancak, poliçeyi kabul etmesi sayesinde, malların bedelini daha sonra öder⁵⁵.

İhracatçı tarafından ithalatçı adına düzenlenmiş olan poliçenin, ithalatçı tarafından kabul edilmesi durumunda “*ticari kabul (commercial acceptance)*” söz konusu olur⁵⁶. Kabul edilmiş olan poliçe, tahsil bankasının elinde bulundurulur. Poliçenin vadesi geldiğinde, ödeme için ithalatçıya ibraz edilir ve ithalatçıdan yapılan tahsilât sonucunda, tahsil bankası parayı, gönderi bankasına, o da ihracatçıya iletir. Vesaik mukabili ödemenin bu türünde, ihracat-

⁵² Tahsil talimatında “D/A” kısaltmasına ya da “*kabul karşılığı (belgelerin teslimi)*” ifadesine yer verilmişse böyle bir durumda, poliçenin muhatap (ithalatçı) tarafından kabulünün istendiği ortaya çıkacaktır (Bkz. TEKİNALP, s. 653).

⁵³ Kabul karşılığı vesaik tesliminde, ihracatçı daha çok iki tür vadeli poliçe düzenleme yoluna gitmektedir. Bunlardan birincisi, “*ibraz vadeli poliçe*”dir (X days sight bill of exchange/draft). Bu poliçe türünde, ithalatçı, kendisine belgelerin ibrazından itibaren belirli bir süre sonra, poliçe bedelini öder. Burada vade, ibraz tarihinden itibaren işlemeye başlar. Örneğin, belgelerin ithalatçıya ibrazından 60 gün sonra vadeli bir poliçe gibi. İkincisi ise, “*sabit vadeli poliçe*”dir. Bu poliçe türünde ise, belirli bir tarih, poliçenin vadesi olarak poliçe üzerinde yer almakta ve ithalatçı da poliçeyi bu şekliyle kabul etmektedir.

⁵⁴ Kabul kredili vesaik mukabili ödemede, ithalatçı, malların bedelini belirlenen ileri bir tarihte ödeyecek olduğundan ve bu arada malları satma imkânı söz konusu olduğundan, bu durum söz konusu ödeme türüne, dış ticaretin finansmanında kullanılan bir araç niteliği kazandırmaktadır (Bkz. SEYİDOĞLU, s. 367). Vadeli bir poliçenin düzenlenmesi ve ithalatçının kabul etmesi durumu esasında, ihracatçıya da bir finansman sağlamaktadır. Şöyle ki, bu poliçenin bankaya iskonto ettirilerek vadeden önce paraya çevrilme ihtimali de söz konusudur. Bu durum banka aleyhine de bir sonuç doğurmaz. Çünkü ihracatçı bu poliçeyi bankaya iskonto ettirirken, bankaya ciro yoluyla poliçeyi devretmekte ve kendisi de poliçenin ödenmemesi durumunda müracaat borçluları arasına girmektedir. Poliçe bedelinin ithalatçı tarafından ödenmemesi halinde, bankanın müracaat hakkı kapsamında ihracatçıya da başvuru hakkı bulunmaktadır. Ayrıca banka iskonto ettiği poliçe bedelini ödediği, ihracatçı kendi müşterisi olduğu için de, hesabının durumunu iyi bilmektedir (Bkz. GERNİ, s. 28; GERNİ, Ödeme Yöntemleri, s. 5–6; IGEME, s. 150).

⁵⁵ HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 58; TEKİNALP, s. 653; GÜRSOY, Dış Ticaret, s. 77; DİLEK, s. 13; GERNİ, Ödeme Yöntemleri, s. 5; SEYİDOĞLU, s. 367; IGEME, s. 149.

⁵⁶ İhracatçı tarafından banka adına düzenlenmiş olan poliçenin, banka tarafından kabul edilmesi durumunda ise, “*banka kabulü (banker’s acceptance)*” söz konusu olacaktır. Bkz. DURUKANOĞLU, s. 127; SEYİDOĞLU, s. 367.

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

çının tek güvencesi, elinde bulunan ithalatçı tarafından kabul edilmiş poliçedir. Ancak bu ödeme türünde, kabul karşılığında, malların mülkiyetini geçiren belgeler, ithalatçıya verildiğinden, ihracatçı ithalatçının poliçenin vadesinde bedeli ödememesi riski ile karşı karşıya kalabilir⁵⁷. İhracatçı, bu tür bir yöntemde bedelin ödenmeme riskini en aza indirmek amacıyla, tahsil bankasının, poliçeye aval vermesini sağlamalıdır⁵⁸. Aksi takdirde, ihracatçı, poliçenin ödenmemesi hususunda yüksek bir risk üstlenmiş olacaktır⁵⁹. Kabul kredili vesaik tesliminde düzenlenen poliçeye banka tarafından verilen aval, poliçenin güvenilirliğini, teminat olma niteliğini artıracak gibi; onun dolaşımını da kolaylaştıracaktır⁶⁰.

Vesaik mukabili ödeme açısından vadeli bir poliçenin de yer aldığı tahsil talimatında, belgelerin ödeme karşılığında mı yoksa poliçenin kabulü karşılığında mı teslim edileceğinin açıkça tahsil bankasına bildirilmiş olması gerekmektedir. Bu yapılmadığı sürece, tahsil bankası, malı temsil eden belgeleri yalnızca ödeme karşılığında teslim edebilir (TBK 522 sayılı Broşür m. 7)⁶¹.

Tahsil emrinde ayrıca faiz ödenmesi de yer alıyorsa⁶², bunun aynı zamanda tahsil emri ekindeki poliçe üzerine de yazılması gerekmektedir. Faiz tahsil edilecekse, tahsil emrinde ve poliçenin üzerinde faiz oranı ve sürenin de gösterilmesi gerekmektedir. İthalatçının faiz ödemeyi reddetmesi durumunda ise, tahsil bankası bu durumu, gecikmeksizin gönderi bankasına bildirir⁶³.

⁵⁷ HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 58; DİLEK, s. 13; INTERBANK, s. 96.

⁵⁸ Aval, poliçe bedelinin tamamen ya da kısmen güvence altına alındığı bir kambiyo taahhüdüdür (TK md. 612/I, md. 690/III). Avalde, aval verene "avalist" denilmektedir ve avalist, kimin lehine aval vermişse onun gibi sorumlu olur. Avalin amacı, senet bedelinin ödeneceği konusunda hamile (ihracatçıya) ek bir güvence vermektir (Bkz. Hüseyin ÜLGEN/ Mehmet HELVACI/Abuzer KENDİGELEN/Arslan KAYA, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul 2006, s. 137–138; İsmail KAYAR, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara 2006, s. 102).

⁵⁹ CANİTEZ, s. 59; DİLEK, s. 13; DURUKANOĞLU, s. 126; INTERBANK, s. 96; GERNİ, *Ödeme Yöntemleri*, s. 5; İGEME, s. 150.

⁶⁰ DURUKANOĞLU, s. 127. Bankanın kabul ettiği ya da ithalatçının kabul edip bankanın aval verdiği poliçeler, likiditesi yüksek kısa süreli menkuller grubuna girmektedir. Bu anlamda özellikle bankaların kabul ettikleri poliçeler, bankalar tarafından çıkarılan devredilebilir mevduat sertifikalarına benzetilmektedir (Bkz. SEYİDOĞLU, s. 367).

⁶¹ TEKİNALP, s. 653; DİLEK, s. 14.

⁶² Faiz şartı yalnızca görüldüğünde ya da görüldüğünden belirli müddet sonra vadeli poliçelerde konulabilir. Bkz. TTK m. 587.

⁶³ DİLEK, s. 14.

C. Ödeme Karşılığı Akseptans/Kabul Tahsilâtlı Vesaik Mukabili Ödeme

Ödeme karşılığı akseptans⁶⁴, hem ödeme karşılığı vesaik teslimi hem de kabul karşılığı vesaik teslimi türlerine ait özellikleri bünyesinde barındırır⁶⁵. Bu ödeme türünde, tahsil bankası, ithalatçıya bir akseptans poliçesi sunar. Akseptans poliçesi, ithalatçı tarafından kabul edilir ve vadeye kadar, malı temsil eden belgelerle birlikte tahsil bankasında kalır. İthalatçı, vadesi geldiğinde poliçe bedelini öder. Tahsil bankası bu ödemenin ardından, sözleşmede kararlaştırılan malın mülkiyet hakkını devralan alıcıya, akseptansı teslim eder. Bu vesaik mukabili ödeme türü, ödeme karşılığı vesaik tesliminden farklı olarak ithalatçıya, sözleşme konusu bedeli ödemek için zaman sağlar; ancak kabul karşılığı vesaik tesliminden de farklı olarak, ithalatçı, ödeme yapıncaya kadar, malların mülkiyeti ihracatçı üzerinde kalmaya devam eder. Bu durum ise, ihracatçının güven altında olmasını sağlar⁶⁶. Eğer ithalatçı, poliçenin kabulünü reddeder ya da vadesi geldiğinde poliçe bedelini ödemekten kaçınırsa, bu durumda malların mülkiyeti hala ihracatçıda olduğundan; ihracatçı, mallarını satmak için yeni anlaşmalar yapma imkânına sahip olur. Bununla birlikte, bu tarz vesaik mukabili ödeme türüne uygulamada nadiren rastlanılmaktadır⁶⁷.

D. Taahhütname Karşılığı Vesaik Teslimi

Vesaik mukabili ödeme türlerinden bir diğeri de, ithalatçının malları gümrükten çekmesini sağlayacak olan ilgili belgelerin, bir taahhütname karşılığında, ithalatçıya teslim edildiği yöntemdir. Burada ödeme aracı olarak nakit para ya da vadeli bir poliçe kullanılmamakta; ödeme taahhüdü karşılığında, malı temsil eden belgeler, ithalatçıya teslim edilmekte ve böylece ithalatçı malları gümrükten çekebilmektedir. Söz konusu “*ödeme taahhüdü*”, ihracatçı ve ihracatçının bankası olan gönderi bankası tarafından düzenlenmiş olan bir ödeme söz verisinin, tahsil bankası tarafından, ithalatçıya kabul ettirilmesinden başka bir şey değildir. İhracatçı bu yöntemle, sözleşme bedelinin ithalatçı tarafından ödenmesini güvence altına almaya çalışmaktadır⁶⁸. Ancak ithalat-

⁶⁴ “Poliçelerin üzerine “*kabulümdür*” biçiminde yazılarak altı imzalanan açıklama”.

Bkz. <http://www.dictionarist.com/nedir/akseptans> ; <http://www.anlambilim.net/akseptans-nedir-3765.htm>

⁶⁵ Bu ödeme türüne, “*kabul tahsilâtlı vesaik mukabili ödeme*” de denilmektedir. Bkz. CANİTEZ, s. 59–60.

⁶⁶ HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 59; CANİTEZ, s. 60.

⁶⁷ HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 59.

⁶⁸ CANİTEZ, s. 60; GÜRİSOY, Dış Ticaret, s. 77; İNTERBANK, s. 97.

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

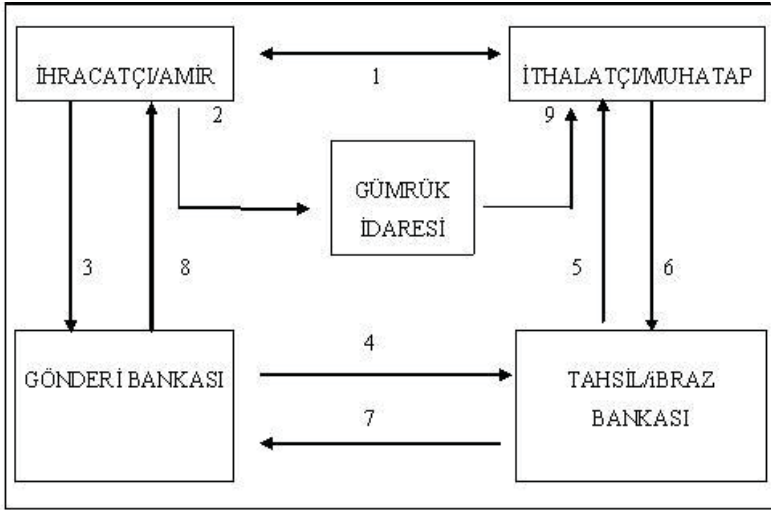
çının verdiği taahhütnameyi de içeren bu ödeme yönteminin, ihracatçı açısından çok da güvenilir bir yöntem olduğunu söylemek zordur⁶⁹.

E. Banka Garantisi Karşılığı Vesaik Teslimi

Bu vesaik mukabili ödeme türünde ise, mal bedelinin güvence altına alınması için, ihracatçının isteği üzerine, ithalatçıya, yapılan sözleşme uyarınca teslim edilecek olan belgeler, ancak bir banka garantisi var ise, tahsil bankası tarafından teslim edilir⁷⁰. Bu vesaik mukabili ödeme türü esasında, vadeli poliçenin ithalatçı tarafından kabulünün ardından bankanın aval verdiği ödeme türüne de benzerlik göstermektedir. Ancak banka avalı, poliçe üzerine ithalatçı adına geçerli bir bankanın vermiş olduğu ödeme taahhüdü olduğu halde; banka garantisi, vesaik bedelinin belirlenen tarihte ithalatçı tarafından ödeneceğinin ithalatçı adına taahhüt edilmesidir⁷¹.

VI. Vesaik Mukabili Ödemenin İşleyişi

Vesaik mukabili ödemenin işleyişini, bir tablo ile göstermek gerekirse, ortaya aşağıdaki gibi bir sonuç çıkacaktır⁷².

⁶⁹ DİLEK, s. 15.

⁷⁰ Banka garantilerinin bazıları, teslim edilen mallarla ilgili ödemenin tamamen teminat altına alınmasını temin eder niteliktedir (payment guarantee). Böyle bir ihtimalde, ihracatçı, malları teslim etmesine rağmen, satım bedelini alamadığını beyan eden ilk yazılı talebi ile birlikte, garanti tutarının nakde dönüşmesini temin edebilir. Ancak bazılarında ise, garantinin nakde dönüşmesi, yüklemenin yapıldığını ve ithalatçının malları çektiğini temsil eden belgelerin ibrazına bağlı tutulur (Bkz. DİLEK, s. 15).

⁷¹ DİLEK, s. 14.

⁷² Vesaik mukabili ödeme yönteminde işleyişi anlatan bir Yargıtay kararı için bkz. Y. 11. HD., 22.01.2007 T., E. 2005/13656, K. 2007/586 (Kazancı İçtihat Bankası).

Vesaik mukabili ödemede işleyiş şu şekilde gerçekleşmektedir⁷³:

1) İhracatçı ile ithalatçı arasında uluslararası ticaret kapsamında bir satım sözleşmesi imzalanır. Bu sözleşmede ayrıca tarafların ödeme şekline de karar vermeleri gerekir. Ancak ödeme şekline ilişkin taraflar arasında yapılan anlaşmada, ödeme yöntemi açıkça kararlaştırılabileceği gibi; bu konuda zımnen anlaşma sağlanmış olması da mümkündür⁷⁴. Taraflar arasında yapılan anlaşmada aynı zamanda, vesaik mukabili ödemenin bir gereği olarak, tahsil/ibraz bankası da belirlenir. Bu banka genellikle, ithalatçının bankasıdır. Taraflar arasında yapılan anlaşmada son olarak, gereken belgelerin listesi de oluşturulur.

2) Akreditifin aksine, vesaik mukabili ödemede, ödeme işlemi, ihracatçının (satıcının) eylemi ile başlamaktadır⁷⁵. İhracatçı, satım sözleşmesinde belirtilen şekilde malları gönderir. İhracatçı, nakliye firmasından/acente-sinden aynı zamanda ciro edilebilir bir taşıma belgesi de alır. Mallar, ithalatçı firmanın gümrüğüne gelir. Ancak vesaik mukabili ödeme şeklinde, ithal konusu olan malların, ithalatçının ülkesine gelmiş olması bir şart olarak değerlendirilmemelidir. Bu ödeme yönteminde, ihracatçı, sevk ettiği mallar karşılığında, bu malların sevk edildiğini gösteren belgeler (vesaik) karşılığında, bir kredi kullanmaktadır⁷⁶.

3) İhracatçı, malın sevkiyatına ilişkin belgeleri ve diğer gerekli belgeleri⁷⁷, gönderi bankasına tevdi eder ve bunların ithalatçıya ulaştırılması ister. İhracatçı, göndermiş olduğu belgelerin hangi şartlar altında, ithalatçıya teslim edileceği ve hangi şartlarla meblağın tahsil edileceğini belirten tahsil talimatı-

⁷³ YENİARAS, s. 133; DURUKANOĞLU, s. 122–123; Murat TÜRKSEVER, **Uluslararası Ticarete Kullanılan Teslim ve Ödeme Şekilleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Haziran 1996, s. 26; TEKİNALP, s. 648–649; HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 56–58; CANITEZ, s. 56–57; Ali DÖLEK, **Mevzuat İşığında Dış Ticaret İşlemleri ve Piyasa Uygulamaları**, İstanbul 1999, s. 84; INTERBANK, s. 91–92; EKŞİ, Kambiyo Mevzuatı, s. 26; ŞANLI/EKŞİ, s. 81; GÜRSOY, s. 102; SEYİDOĞLU, s. 369–370; GÜRSOY, Dış Ticaret, s. 76–77; AKIN, s. 172; ÖZALP, s. 43–44; EKŞİ, s. 252–253.

⁷⁴ TEKİNALP, s. 648.

⁷⁵ TEKİNALP, s. 648; GÜRSOY, Dış Ticaret, s. 77; YASER, s. 102.

⁷⁶ İGEME, s. 149. Özellikle, belgelerin ibrazı anında yapılan ödemeler açısından bu sonuca varmak mümkündür.

⁷⁷ Diğer belgelerin kapsamına, alıcı tarafından istenen sigorta belgesi, menşe şahadetnamesi, uluslar arası gözetim şirketlerinden alınmış olan gözetim raporu gibi belgeler girmektedir. Bkz. HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 56.

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

nı (tahsilât emrini)⁷⁸ de gönderi bankasına ulaştırır⁷⁹. Bu ödeme şeklinde, yük-leme ile ilgili tüm belgelerin asıllarının (taşıma belgesi, menşe ispat belgesi, fatura, ATR, EURO 1 vb.), gönderi bankası aracılığıyla, tahsil bankasına gönderilmesi gerekmektedir⁸⁰.

⁷⁸ Tahsil talimatının içermesi gereken bilgilerin neler olduğu “*Tahsil Talimatı*” başlığını taşıyan TBK 522 sayılı Broşür m. 4’de düzenlenmiştir. Bir tahsil talimatı duruma uygunluğuna göre aşağıdaki bilgileri içermelidir:

1. Tahsilin alındığı bankanın tam ismi, posta ve SWIFT adresleri, teleks, telefon, faks numaraları ve referansı dâhil ayrıntıları,
2. Amirin tam ismi, posta adresi ve duruma göre teleks, telefon ve faks numaraları dâhil ayrıntıları,
3. Muhatabın tam ismi, posta adresi veya ibrazın yapılacağı ikametgâhın ve duruma göre teleks, telefon ve faks numaraları dâhil ayrıntıları,
4. İbraz bankası varsa bu bankanın tam ismi, posta adresi ve duruma göre teleks, telefon ve faks numaraları dâhil ayrıntıları,
5. Tahsil edilecek tutar(lar) ve döviz cinsi/ cinsleri
6. Eklenen belgelerin listesi ve her belgenin sayısal dökümü
7. a) Ödeme ve/veya kabulün sağlanmasına ilişkin şartlar,
b) Belgelerin teslimine ilişkin şartlar: **ba)** Ödeme ve/veya kabul karşılığında teslim **bb)** Diğer şartlar karşılığında teslim
8. Tahsil edilecek masraf ve komisyonlar ve bunlardan vazgeçilip geçilmeyeceği,
9. Faiz söz konusu ise, faiz oranı, faiz dönemi, hesaplama esası (örneğin bir yılda 360 veya 365 gün) dâhil tahsil edilecek faizin tutarı ve bundan vazgeçilip geçilmeyeceğinin belirtilmesi,
10. Ödeme yöntemi ve ödeme bildirimimin biçimi,
11. Ödememe, kabul etmeme ve/ veya diğer şartları yerine getirmeme hallerinde izlenecek yola ilişkin talimat.

Tahsil talimatı, yukarıda belirtilen hususlardan başka, muhatabın veya ibrazın yapılacağı ikametgâhın tam adresini de içermelidir. Adresin eksik veya yanlış olduğu hallerde ise, doğru adresin tahsil bankası tarafından araştırılması da mümkündür. Fakat böyle bir durumda bankanın herhangi bir sorumluluğu söz konusu değildir. (TYK.m.4/c) Talimatta ayrıca, muhatap tarafından yapılacak herhangi bir eylemin tam olarak hangi süre içinde yapılması gerektiği de belirtilmelidir (TBK 522 sayılı Broşür m.5/a). Söz konusu süre tayin edilirken, “*çabuk, derhal, birinci*” gibi ifadeler kullanılmışsa bankalar bu tür ifadeleri dikkate almayacaklardır (bkz. TBK 522 sayılı Broşür m. 5/b).

⁷⁹ Bu talimatta, genellikle şu ifadelere yer verilir: “*X ülkesinde yerleşik Firmasına .././.... Tarih uyarınca yaptığımız ihracatın bedeliDolar/Euro olup, orijinal evrak ekte yer almaktadır.*

Anılan evrakın ithalatçının bankası/tahsil bankası olan Bank’a DHL ile gönderilmesi ve bedelinin tahsili/poliçenin kabulü ve tahsil/muhabir bankası tarafından aveli suretiyle evrakın alıcıya teslimi hususunun sağlanması saygıyla rica olunur.

..... Firması

EKLER:.....”

Bkz. Atilla BAĞRIAÇIK/Seyfettin KANDEMİR, **Dış Ticarete Uygulamalı Akreditif İşlemleri**, İstanbul 1995, s. 73–74.

⁸⁰ Burada unutulmaması gereken husus, taşıma belgelerinin (konişmento, hava konişmentosu, nakliyeciyi makbuzu vb.) alıcı firma (ithalatçı) yerine, tahsil bankası adına düzenlenmesi gerektiğidir. Konişmentoda yer alan “*gönderilen (consigee)*” kısmına ithalatçının bankası (tah-

İhracatçı, gönderi bankasına tevdi ettiği tahsil talimatında vesaik mukabili ödemeler ile ilgili olarak MTO tarafından yayınlanan TBK 522 sayılı Broşür'ün dikkate alınacağını da ayrıca belirtmelidir (TBK 522 sayılı Broşür n. 4/a). Vesaik mukabili ödeme yönteminden kaynaklanan herhangi bir sorunun uluslararası platformda çözülebilmesi için dayanılması gereken belgeler, TBK 522 sayılı Broşür ve alıcı ile satıcı arasında yapılan satım sözleşmesidir. Özellikle ihracatçı firmaların bu hususa ayrıca önem göstermeleri gerekmektedir⁸¹.

4) Gönderi bankası ilgili belgeleri, “*römiz mektubu (remittance letter)*”⁸² ekinde, posta veya kurye yoluyla ithalatçının ülkesindeki tayin edilmiş tahsil/ibraz bankasına gönderir⁸³. Gönderi bankası, römiz mektubu ekinde, ilgili belgelerin bedel ödendikten ya da poliçe kabul edildikten sonra ithalatçıya teslim edilmesi gerektiğini belirtir. Ancak, gönderi bankası, bazı durumlarda, tahsilât emrini ve malı temsil eden belgeleri doğrudan tahsil banka-

sil bankası); “*bilgi verme (nofity)*” kısmına ise, ithalatçının adı yazılır. Tahsil bankası tarafından, malın bedelinin tahsilinden sonra, malı temsil eden diğer belgelerin yanı sıra, konişmento da ithalatçıya verilir. Ancak konişmento, banka adına düzenlenmiş olduğundan, ithalatçıya teslim edilirken, banka tarafından, ithalatçıya ciro edilmesi gerekir. Yapılan bu ciro sonucunda, ithalatçı söz konusu belgeyi kullanabilir ve malların alıcısı sıfatını kazanır (Bkz. BAĞRI-AÇIK/KANDEMİR, s. 68; TÜRKSEVER, s. 27; İGEME, s. 149; SEVEN, s. 449). Gönderilen kısmına, ithalatçının isminin yazıldığı durumlarda, ithalatçı bu belgeyi hiçbir işlem yapmadan alabilir. Ancak bu durum vesaik mukabili ödeme yönteminin mantığına ters düşmektedir (Bkz. TÜRKSEVER, s. 27). Konişmentonun, ithalatçı adına düzenlendiği ya da doğrudan mallarla birlikte gönderildiği durumlarda, işlem mal mukabili ödeme şekline dönüşmüş olacaktır. Bu şekilde işlem yapılması istendiğinde yapılması gereken ödeme şeklinin mal mukabili (open account-açık hesap) ödeme şekli olacağı gözden kaçırılmamalıdır (Bkz. DURUKANOĞLU, s. 123).

Bununla birlikte Yargıtay, Türk şirketi tarafından Almanya’da yerleşik şirkete gönderilen emtiayı taşıma işinin taşıyıcı tarafından yapıldığı ve taşıyıcı tarafından malların, gerekli belgeler alınmadan şirkete teslim edildiği bir olayda, vesaik mukabili ödeme yönteminden söz etmiştir. Bkz. Y. 11. HD. 01.05.2006 T. E. 2005/5001, K. 2006/4963 (Kazancı İçtihat Bankası).

⁸¹ DURUKANOĞLU, s. 123.

⁸² “*Römiz mektubu, satıcı bankanın ihracat dokümanlarını satıcıdan aldığı zaman düzenlediği açıklayıcı mektuptur. Bu mektupta hangi dokümanların alıcıya gönderildiği, alıcı ile ilgili bilgiler, satıcı ile ilgili bilgiler, satıcı veya alıcı bankasının isimleri, dokümanların neyin karşılığında alıcıya teslim edileceği mal ile ilgili kısa açıklamalar yer alır.*”

Bkz. YETİK, (<http://www.gumrukkontrolor.org.tr/Yayinlar/Dergiler/55/8.html>); CANI-TEZ, s. 57.

⁸³ Gönderi bankasının, ithalatçının bulunduğu yerde şubesi olması durumunda, ihracatçının (amirin) de uygun görmesi şartıyla, gönderme ve ibraz işlemlerinin de aynı banka (gönderi bankası) tarafından yapılması mümkündür. Böyle bir durumda, aracı bankaların sayısı bire düşmektedir. Bkz. ERYÜREK, s. 25; ÖZEL, s. 8.

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

sına göndermek yerine, “*muhabir banka*” olarak adlandırılan bir aracı bankayı kullanmayı da tercih edebilir. Bu duruma daha çok, tahsil bankasının çok küçük olduğu veya tahsil bankası ile gönderi bankası arasında kurulmuş bir ilişkinin bulunmadığı durumlarda rastlanılmaktadır⁸⁴.

Tahsil bankasına gönderilmek üzere gönderi bankasına verilen tahsil talimatının hiçbir şüpheye yer bırakmayacak biçimde açık ve kesin olması gereklidir. Zira belgelerin teslimine ilişkin şartların açık ve net biçimde ifade edilmesini sağlamak, tahsil talimatını hazırlayan tarafın (ihracatçının) sorumluluğundadır. Aksi takdirde bundan kaynaklanan sonuçlardan bankalar sorumlu olmayacaklardır (TBK 522 sayılı Broşür m. 4/b). Bununla birlikte, gönderi bankasının, iyiniyetle hareket etme yükümlülüğü kapsamında aldığı vesaikin, tahsil talimatında belirtilenlere uygun olup olmadığını makul derecede dikkat göstererek incelemek ve eksikliğin tespiti halinde keyfiyeti derhal amire bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır⁸⁵.

5) ve 6) Tahsil bankası, bir ihbar mektubu düzenler ve ithalatçıya gönderir. İthalatçıya hitaben yazılan ve vesaikin geldiğini haber veren ihbar mektubu üzerine ayrıca “*MTO TBK 522 sayılı Broşüre tabidir*” ibaresinin de yer alması gerekir. Tahsil bankası, tahsil emrinde kendisine bildirilen duruma uygun hareket eder ve bunun sonucunda malı temsil eden belgeleri, ithalatçının bedeli ödemesi ya da ileri tarihli poliçeyi kabul etmesi karşılığında⁸⁶, malları gümrükten çekebilmesi için, ithalatçıya teslim eder. Banka, tahsil emrine uygun olduklarından emin olmak için belgeleri dikkatle inceler⁸⁷.

⁸⁴ HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 58; CANITEZ, s. 57.

⁸⁵ TEKİNALP, s. 651; ERYÜREK, s. 24.

⁸⁶ Vesaik tesliminin ödeme karşılığı mı yoksa kabul karşılığı mı yapılacağına, ihracatçı (amir) tarafından, tahsil talimatında belirtilmediği durumlarda, vesaik alıcıya ancak ödeme karşılığında teslim edilir (TBK 522 sayılı Broşür m. 7).

⁸⁷ Tahsil emri iki şekilde olabilir: Bunlardan birincisine göre, ilgili belgeler, ödeme karşılığında ithalatçıya teslim edilir (documents against payment). Bu durumda, ithalatçı, malların bedelini ödmeden, ilgili belgeleri alamaz ve dolayısıyla da malları temsil eden belgeleri alamadığı için, malları gümrükten çekemez; hâkimiyeti altına alamaz (TBK 522 sayılı Broşür m. 7/a). İkincisine göre ise, ilgili belgeler, ileri tarihli poliçenin ithalatçı tarafından kabulüne bağlı olarak teslim edilir (documents against acceptance). Böyle bir ihtimalde, ihracatçı (amir), muhatabın ibraz bankasına gelip kabul etmesi için malların satım bedeli tutarında bir poliçe keşide eder ve bu poliçeyi de ithalatçıya ulaştırılması için, malları temsil eden diğer belgelerle birlikte gönderi bankasına tevdi eder. Gönderi bankası tarafından, tahsil bankasına verilen belgeler, ithalatçının poliçeyi kabul etmesi üzerine, ithalatçıya teslim edilir. Poliçeyi kabul eden ithalatçı, malı temsil eden belgeleri alır ve böylece mallara ulaşır. İhracatçı, düzenlemiş olduğu poliçeyi ithalatçının kabulünün yanı sıra ayrıca bankanın aval vermesini de isteyebilir (TBK 522 sayılı Broşür m. 7/b ve m. 7/c). Böyle bir durumda ise, ithalatçının

Tahsil bankası, ithalatçının vesaik mukabili ödeme şeklinde, satım bedelini ödememesi veya ileri tarihli düzenlenmiş olan poliçeyi kabul etmemesi durumunda, söz konusu hususu, gecikmeksizin gönderi bankasına bildirmelidir⁸⁸. Gönderi bankasının bu bildirimden sonra, tahsil bankasına belgelerin bundan sonra tabi olacağı durum hakkında gerekli talimatı vermesi gerekmektedir. Tahsil bankası tarafından yapılan bildirimden (bankaya ihbar ettiği yazı tarihinden) itibaren altmış (60) gün içinde gönderi bankası tarafından söz konusu talimat verilmezse, tahsil bankası, malı temsil eden belgeleri hiçbir sorumluluğu olmaksızın gönderi bankasına iade edebilir (TBK 522 sayılı Broşür m. 26/c, iii).

7) Tahsil bankası, ithalatçıdan peşin olarak tahsil edilen meblağı ya da ithalatçının ileri tarihli poliçeyi kabul etmesi durumunda, kabul edilmiş poliçenin vade tarihinde tahsil edilen meblağını, komisyon ve masraflar mahsup edildikten sonra gönderi bankasına iletir (TBK 522 sayılı Broşür m. 16/a).

Kabul kredili vesaik mukabili ödeme türünde, tahsil talimatının ekinde yer alan poliçenin, kabul edilmiş olmasına rağmen vadesinde ödenmemesi ihtimalinde ise, protesto düzenletilmesi son derece önem arz etmektedir⁸⁹. Bu nedenle, tahsil talimatında yer alan poliçe ve diğer belgelerin, protesto şartıyla birlikte tahsile verilmesi, ihracatçının yasal takibe geçebilmesi açısından önemlidir⁹⁰. Ancak, poliçenin kabul edilmemesi veya ödenmemesi durumunda tahsil bankasının protesto çekebilmesi için, kendisine bu konuda açık talimat verilmiş olması gerektiği unutulmamalıdır. Aksi takdirde, tahsil ban-

poliçeyi kabul etmesi ve bankanın aval vermesinin ardından belgeler ithalatçıya teslim edilir ve mallar gümrükten çekilir (Bkz. ŞANLI/EKŞİ, s. 81–82).

İhracatçı, bankadan aval istemek yerine, poliçenin ithalatçının ülkesindeki bir banka tarafından kabul edilmesini de şart koşabilir. Böyle bir durumda poliçeyi kabul eden banka, ithalatçıya “*kabul kredisi*” açmış sayılır. Kabul kredisinde ithalatçının vade bitiminden önce poliçe bedelini, bankaya ödemesi şart koşulur. Burada da amaç, ihracatçının kendisini güvence altına almasıdır (Bkz. KAYA, s. 73).

⁸⁸ DİLEK, s. 10.

⁸⁹ Vesaik mukabili ödemelerde, protestonun gündeme gelebilmesi için, aşağıdaki üç durumdan birinin gerçekleşmiş olması gerekmektedir: **a.** Görüldüğünde ödemeli (vadesiz/at sight) bir poliçenin, tahsil bankası tarafından ithalatçıya ibraz edilmiş olmasına rağmen, onun tarafından ödenmemesi. Bu durumda, düzenlenecek olan protesto, “ödememe protestosu” olacaktır. **b.** Vadeli bir poliçenin, ithalatçı tarafından kabul edilmemesi. Bu durumda düzenlenecek olan protesto, “*kabul etmeme protestosu*” olacaktır. **c.** Vadeli bir poliçenin kabul edilmiş olmasına rağmen, vadesinde tahsil bankasına bedelin ödenmemesi. Bu durumda düzenlenecek olan protesto, “*ödememe protestosu*” olacaktır (Bkz. DURUKANOĞLU, s. 126).

⁹⁰ DURUKANOĞLU, s. 126.

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

kasının protesto düzenlettirme veya başka bir yasal işleme başvurma yükümlülüğü bulunmamaktadır (TBK 522 sayılı Broşür m. 24)⁹¹. Böyle bir talimatın verilmediği durumlarda, tahsil bankası, gecikmeksizin gönderi bankasını durumdan haberdar etmelidir⁹². Protesto ve diğer işlemlerin giderleri, talimatı veren tarafa ait olacaktır (TBK 522 sayılı Broşür m. 24/III). Ancak bu masrafların, protesto ardından başlanılacak olan hukuki takip sonucunda, ithalatçıdan geri alınması mümkündür.

8) Gönderi bankası, tahsil bankası tarafından tahsil edilen meblağı, ihracatçının (amirin) kullanımına hazır olarak tutar ya da ihracatçıya ödeme yapar (TBK 522 sayılı Broşür m. 16/b).

9) İthalatçı, teslim aldığı malı temsil eden belgeler karşılığında, malları gümrükten çekme hakkına sahip olur.

VII. Vesaik Mukabili Ödemenin Fayda ve Sakıncaları

A. Faydaları

Vesaik mukabili ödemenin *ihracatçı* açısından faydalarını şu şekilde sıralamak mümkündür⁹³:

- Akreditifli ödeme yöntemine kıyasla daha ucuz, basit ve süratli bir yöntemdir. Vesaik mukabili ödeme yöntemi, diğer ödeme yöntemlerine nazaran gerek bankalara ödenen komisyon, gerekse diğer masraflar bakımından daha düşük maliyetlidir. Ödeme mal mukabili ödemedenden daha çabuk gerçekleşir ve daha güvenlidir.

- Malı temsil eden belgelerin, ithalatçı tarafından yapılan ödemedenden sonra verilmesi, ihracatçı açısından bir avantaj olarak değerlendirilmektedir. İhracatçının, sözleşmenin konusunu teşkil eden malları, havayolu, karayolu ya da demir yolu ile doğrudan alıcının adresine göndermesi yerine, vesaik mukabili ödeme yöntemi sayesinde, ithalatçının bankası tarafından yapılacak olan tahsilât sonucunda, malları temsil eden belgelerin ithalatçıya verilmesini sağlaması da onu bir nevi güvence altına alacaktır.

⁹¹ Vadesiz bir poliçenin görüldüğünde ödenmemesi ya da kabul kredili bir poliçenin kabul edilmiş olmasına rağmen vadesinde ödenmemesi durumunda düzenlettirilecek olan protesto ile amaçlanan, poliçenin ibrazının usule uygun yapıldığının ortaya konulması ve ödememe nedeniyle girişilecek olan hukuki sürecin başlangıç aşamasının belirlenmesi; müracaat borçlularına başvuru hakkının sağlanmasıdır (Bkz. DURUKANOĞLU, s. 127).

⁹² DURUKANOĞLU, s. 127.

⁹³ DURUKANOĞLU, s. 124; TEKİNALP, s. 646; ÖZALP, s. 42; YENİARAS, s. 133; ERYÜREK, s. 23; ŞAHİN, s. 37; ÖZEL, s. 9, BAĞRIAÇIK/KANDEMİR, s. 68; TÜRKSEVER, s. 26.

- Yapılan ödeme işleminde arada bankalar olacağından, ihracatçı, doğrudan ithalatçı ile muhatap olmaktan kurtulur.

Vesaik mukabili ödemenin, *ithalatçı* açısından faydalarını ise, şu şekilde sıralamak mümkündür⁹⁴:

- İthalatçı, satım bedelini, hemen ödemek veya ileri tarihli poliçeyi kabul etmek suretiyle alacağı vesaik sayesinde, malların mülkiyetini hemen kazanacaktır. Özellikle, kabul kredili vesaik mukabili ödemede, ithalatçı, malın bedelini henüz ödemedi, malların sözleşme şartlarına uygun olup olmadığını da tespit edebilecektir.

- İthalatçı, vadeli poliçe sayesinde, vadeli ithalat imkanına kavuşacaktır.

- İthalatçının vesaik mukabili ödeme yöntemine göre işlem yapması, akreditifli ödemede akreditif açmasına nazaran daha kolay ve ucuz bir yol olacaktır.

B. Sakıncaları

Vesaik mukabili ödemenin *ihracatçı* açısından sakıncalarını şu şekilde sıralamak mümkündür⁹⁵:

- İhracatçının malları gümrüğe göndermiş olmasına rağmen, ithalatçının mal bedelini ödemek istememesi veya ödeyememesi, ihracatçı açısından bir risk oluşturmaktadır. Yine böyle bir durumda, ihracatçının, malları aynı şartlarla alacak başka bir alıcı bulamaması, mallarını daha kötü şartlarda başka bir alıcıya satması veya malları geri getirmek zorunda kalması da satıcı açısından, vesaik mukabili ödeme yönteminin tercihi durumunda ortaya çıkabilecek olan sakıncalar arasında yer almaktadır. Böyle bir ihtimalde, ihracatçı, ithalatçı ile arasındaki temel ilişkiye dayanarak alıcıyı dava edebilir, ancak ihracatçının parasını ve yaptığı giderleri dava ile elde etmesi, çoğu zaman kendisi tarafından istenen bir sonuç olmayacaktır. Kambiyo rejimimize göre, mal bedeli dövizlerin belirli sürede yurda getirilme zorunluluğu mevcuttur. İthalatçının bedeli ödemek ve malları almaktan vazgeçmesi durumunda, ihracatçı zor duruma düşecektir. Alıcı değişikliği yapılması durumunda, yeni alıcının ismini hem bankaya hem de nakliye şirketine bildirmek gerekmele birlikte; orijinal evrakın geri getirilerek değiştirilmesine gerek yoktur.

⁹⁴ ÖZALP, s. 43; INTERBANK, s. 95.

⁹⁵ DURUKANOĞLU, s. 124; DİLEK, s. 87; TEKİNALP, s. 646; ÖZALP, s. 43; Bahir Mazhar ERÜRETEN, **Dış Ticaret Hukuku İhracat Sözleşmeleri ve Tatbikatı**, İstanbul 1991, s. 338; TAŞPINAR, s. 1; YÜCEL, s. 2; ŞAHİN, s. 36-37; ERYÜREK, s. 13; INTERBANK, s. 93-94; ÖZEL, s. 10; BAĞRIAÇIK/KANDEMİR, s. 68; TÜRKSEVER, s. 27.

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

- İthalatçının malları reddetmesi ihtimali de, yine ihracatçı açısından bu yönteminde oluşabilecek riskler arasında yer almaktadır. Bunun nedeni, o malın piyasa fiyatının, sözleşmede belirlenen fiyatın altına düşmesi gibi sebepler olabilir.

- İhracatçı açısından oluşabilecek bir diğer risk de, ithalatçının ülkesindeki kambiyo mevzuatı gereğince ithalatın gerçekleştirilememesi veya transferde gecikme söz konusu olmasıdır.

- İthalatçının ihmali veya diğer hukuksal nedenler yüzünden, malların gümrükte beklemesi, çekilememesi ve bunun sonucunda, ihracatçının ülkesine geri gönderilmesi de, bir diğer sakıncayı meydana getirmektedir. Bu gibi durumlarda, ihracatçının ek sigorta, antrepo ve demuraj (gemi bekleme masrafı), nakliye gibi masrafları da söz konusu olacaktır.

- Özellikle, ileri tarihli poliçenin kabulü suretiyle yapılan vesaik mukabili ödeme işlemlerinde, banka garantisi/aval/kabul olmadıkça, ihracatçı ödemenin yüzde yüz gerçekleşeceğinden emin olamaz.

Tüm bu sakıncalar karşısında ihracatçı, mallarını varış limanındaki antrepoyu da kapsayacak şekilde sigorta ettirmek, dış ticaret işlemine başlamadan önce ithalatçıdan bir miktar sağlamak veya malın bir bölümünün bedelini (olası zararları karşılamaya yetecek miktarda) peşin olarak almak gibi ek tedbirlerle de riskin azaltılması yolunu tercih edebilir⁹⁶.

Vesaik mukabili ödemenin, *ithalatçı* açısından sakıncalarını ise, şu şekilde sıralamak mümkündür⁹⁷:

- Karşılaşılabilecek ilk sakınca kabul kredili vesaik mukabili ödeme şeklinin ihracatçı tarafından kabul edilmemesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Nitekim bu ihtimalde, ithalatçı, gümrükteki malları görmeden, vesaik bedelini ödemek zorunda kalmakta ve sözleşmede belirtilen şartlara uygun olmayan mallarla karşılaşabilmektedir. Söz konusu riski azaltmanın en iyi yolu ise, ileride gerçekleşmesi muhtemel ihtilaflarda kullanılmak üzere, ithalatçının, ihracatçıdan uluslararası bir gözetim şirketi tarafından "*denetim raporu*" hazırlanmasını talep etmesi olacaktır⁹⁸.

- Kabul kredili vesaik mukabili ödemede, ithalatçı poliçeyi kabul ederek, hukuken sorumlu hale gelir ve bedelin ödenmemesi durumunda satış söz-

⁹⁶ ÖZEL, s. 10; ŞAHİN, s. 37; INTERBANK, s. 94.

⁹⁷ DİLEK, s. 87; ÖZALP, s. 43; TAŞPINAR, s. 1; YÜCEL, s. 2; ÜNAY, s. 58; ŞAHİN, s. 38; INTERBANK, s. 95.

⁹⁸ Gözetim şirketleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. EKŞİ, s. 449-457.

leşmesinden ayrı olarak kendisine karşı protesto ve icra yoluna başvurulabilir. Bu durum ise, ithalatçının ticari itibarının zarar görmesine neden olur.

- Belgelerdeki eksikliklerden dolayı, malların gümrükten çekilememesi ihtimali de, malların bedelini tahsil bankasına ödeyen ithalatçı açısından bir risk teşkil etmektedir.

VIII. Vesaik Mukabili Ödemede Tarafların Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

A. İhracatçı Tarafından Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

1. Sözleşme Öncesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Sözleşme öncesinde ihracatçının her şeyden önce vesaik tahsilâtının gerekli olan güvenciyi sağlayıp sağlamadığına; ithalatçının güvenilir olup olmadığına ve kredibilitesine dikkat etmesi gerekmektedir. İthalatçının ülkesindeki döviz ve kambiyo rejimi, ithalat sınırlamalarının olup olmadığı da ihracatçı tarafından göz önünde bulundurulması gereken diğer hususları oluşturmaktadır. İhracatçı tarafından malların ithalatçının gümrüğüne gönderilmiş olmasına rağmen, ithalatçının malı temsil eden vesaiki almaktan ya da bedeli ödemekten veya poliçeyi kabul etmekten kaçınması durumunda, ihracatçının o mallara yeni bir müşteri bulabilip bulamayacağı konusunu da, ödeme işlemini kabul etmeden önce iyice düşünmesi gerekmektedir⁹⁹.

2. Sözleşme Sonrasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

İleri tarihli bir poliçenin ithalatçı tarafından kabulü karşılığında, vesai-kin teslim edildiği durumlarda, malların mülkiyeti vesai-kin teslimi ile birlikte ithalatçıya geçecektir. Böyle bir ihtimalde ihracatçının, poliçenin vadesinde ithalatçı tarafından ödenmemesi ihtimalini de düşünerek, alacağını güvence altına almak için, vadeli poliçe düzenlediği durumlarda, ithalatçının kabul etmesinin yanı sıra ayrıca, bankanın da aval vermesi ya da kabul etmesini istemesinde yararı bulunmaktadır. Bu durum özellikle, ithalatçının ihracatçı tarafından yeterince iyi tanınmadığı hallerde, ihracatçının kendisini güvence altına alması açısından önem arz edecektir¹⁰⁰. İhracatçı, ithalatçıdan, ithalatçının ülkesindeki gümrük formaliteleri için gerekli olan evrakların neler olduğunu da öğrenmeli ve ilgili belgeleri dikkatle bir araya getirmelidir¹⁰¹.

⁹⁹ DURUKANOĞLU, s. 124; HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 63.

¹⁰⁰ DURUKANOĞLU, s. 124; HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 63–64.

¹⁰¹ HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 64.

B. İthalatçı Tarafından Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

İthalatçı, vesaik mukabili ödemeyi, yalnızca, ihracatçının malları sözleşmeye uygun olarak göndereceğine inandığı durumlarda kabul etmelidir. İthalatçı, gümrükten malları çekebilmesi için istenilen belgelerin neler olduğu tam ve eksiksiz bir şekilde, sözleşmenin yapıldığı sırada ihracatçıya bildirmelidir. Böylece ihracatçı gerekli olan tüm belgeleri hazırlayarak, malları ithalatçının gümrüğüne gönderebilir. Tahsil bankası, gönderi bankası tarafından kendisine iletilen vesaik ile ilgili olarak gecikmeksizin, ithalatçıya haber vermeli ve malların gümrükten çekilmesine imkân veren vesaikin elinde olduğunu ithalatçıya bildirmelidir. Bu bildirim üzerine, bankaya giden ithalatçı açısından önem arz eden husus, kendisinin ödeme yapmadan önce, tahsil bankasının elinde bulunan vesaiki incelemesidir. Bu vesaiki inceleyerek, malların sözleşmede yer alan şartlara uygun olup olmadığını hakkında da bilgi sahibi olabilmesi mümkün hale gelecektir. Ancak, ihracatçının özel izni olmadıkça, ithalatçının malları gümrükte, bedeli ödemediği önce kontrol imkânı bulunmamaktadır. Bu nedenle, ithalatçının sözleşmenin yapılaş aşamasında, ihracatçıdan malları gümrükte incelenmesine yönelik bir izni de sözleşme şartı olarak sözleşmeye eklemesini istemesinde fayda vardır. Malları incelemeye yönelik olarak bir izin alamadığı durumlarda ise ithalatçı, uluslararası nitelikli bir gözetim şirketi tarafından belge düzenlenmesini istemelidir. Vadeli poliçenin kabul edilmesi karşılığında vesaikin teslim alınarak, malların gümrükten çekildiği durumlarda, ithalatçı malları kârla satabilme imkânına da sahip olacaktır. Ancak malların satılmaması ihtimalinde dahi, ithalatçının ihracatçıya karşı vadede poliçe bedelini ödemekle sorumlu olduğunun unutulmaması gerekmektedir¹⁰².

C. Bankalar Tarafından Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Bankalar, sadece ihracatçı (amir) tarafından kendilerine gönderilen tahsilât emri çerçevesinde işlemleri yürütürler. Gönderi ya da ibraz/tahsil bankası, tahsilât emrinde belirtilen hususlardan bir ya da birkaçına rıza göstermiyorsa, bu durumu gecikmeksizin emri aldığı şahsa bildirmelidir. Bankaların sorumluluğu, ellerine geçen belgelerin, tahsilât emrinde belirtildiği gibi olup olmadığını onaylamaktan ibaret olarak düzenlenmiştir. Tahsilât emrinde sıralanmış olan belgelere bakıldığında, ellerindeki belgelerde eksiklik olduğunu gören bankanın bu durumu derhal belgeleri aldığı şahsa bildirmesi gerekmektedir. Amirin, tahsilât emrinde, belirli bir bankayı tahsil bankası olarak belirtmesi durumunda, gönderi bankasının, amirin bu tercihi doğrultusunda, o ban-

¹⁰²DURUKANOĞLU, s. 125; HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 64–65; CANITEZ, s. 61.

kayı kullanması gerekmektedir. Ancak amirin, tahsil bankasını belirlememesi durumunda, gönderi bankası, ithalatçının ülkesinde istediği bir tahsil bankasını seçme hakkına sahiptir. Malları temsil eden belgelerin bulunduğu tahsilât emri, gönderi bankası tarafından, tahsil bankasına doğrudan gönderilebileceği gibi, bu konuda bir muhabir bankadan yararlanılması da mümkündür.

Bankalar, kendilerine gönderilen belgeleri aldıkları gibi ibraz edeceklerdir. Fakat bu ibraz yapılırken gerekli olan damga pulları bankalar tarafından yapıştıırılacak ve aksi belirtilmediği sürece bunların masrafları, ihracatçıdan taraftan alınacak ve gerekli cirolar yapılacak veya tahsil işlemi için gereken veya usulden olan herhangi bir kaşe veya tanımlayıcı işaretler veya simgeler konulabilecektir (TBK 522 sayılı Broşür md. 5/c).

Tahsilât emrinde, ithalatçının adresi eksik ya da yanlış bildirilmişse, bu durum, gecikmeksizin ihracatçıya bildirilebileceği gibi; tahsil bankası herhangi bir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmeksizin doğru adresi bulmayı da deneyebilir. Tahsil bankası, kendisine ulaştırılan tahsilât emri ve mallarla ilgili belgeleri gecikmeksizin ithalatçıya ibraz etmek yükümlülüğü altındadır. Tahsilât emrinde, vesaiğin belli bir para birimi ile ödeme karşılığında teslim edilmesi gerektiğine dair bir düzenleme yer alıyorsa, tahsil bankası, kendisine aksine bir talimat verilmiş olmadıkça belgeleri söz konusu o para birimi ile ödeme yapılması karşılığında teslim edecektir. Tahsil emrinde aksine bir talimat bulunmadığı sürece, tahsil bankası, ithalatçı tarafından teklif edilen kısmi ödeme talebini kabul etmemelidir¹⁰³.

IX. Vesaiik Mukabili Ödemede Bankaların Hukuki Sorumlulukları

Vesaiik mukabili ödemenin işleyişine bakıldığında bankaların, yalnızca bedelin ödenmesine/poliçenin kabul edilmesine ve karşılığında malı temsil eden belgelerin teslimine ilişkin hususlarda aracılık yaptıkları görülmektedir. Uluslararası ticarete birbirlerini tanıma imkânına çok fazla sahip olmayan taraflar, malların alınması ve bedelin ödenmesi konusunda güvenilir kuruluşlar olarak kabul edilen bankaların aracılığını tercih etmektedirler. Fakat bu ödeme yönteminde bankalar, sadece ihracatçının kendilerine gönderdikleri belgelerin ithalatçının ülkesindeki muhabirlerine gönderilmesi ve tahsil emrindeki direktifler uyarınca alıcıya teslimi sorumluluğunu taşırlar¹⁰⁴.

Bu anlamda konumuzu incelerken öncelikle, TBK 522 sayılı Broşür'de düzenlenen bankaların sorumluluğu hakkında bilgi verilecek; ardından da iç

¹⁰³HINKELMAN (Çev: KAPLANER), s. 65–66; DURUKANOĞLU, s. 125–126.

¹⁰⁴GERNİ, s. 29.

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

hukukumuzda bankaların sorumluluğunu düzenleyen kurallar ile 522 sayılı Broşür arasında bir karşılaştırma yapılacaktır.

A. TBK 522 Sayılı Broşüre Göre Bankaların Hukuki Sorumlulukları

TBK 522 sayılı Broşür'ün uluslararası ticarete taraflara uygulanabilmesi için; taraflarca açık ya da zımni olarak Broşür'ün uygulanmasının kabul edilmiş olması ve bu Broşür'ün uygulanmasının yetkili/uygulanacak hukuka, konumuz açısından ise, Türk hukukunun emredici kurallarına aykırılık teşkil etmemesi gerekir.

Vesaik mukabili ödeme işleminin yürütülmesinde son derece önemli bir konuma sahip olmalarına rağmen, TBK 522 sayılı Broşür'de bankaların yükümlülüklerini ve sorumluluklarını ortaya koyan ve neredeyse tamamında bu sorumlulukları sınırlandıran ya da ortadan kaldıran birçok hüküm bulunmaktadır. Vesaik mukabili ödeme yönteminde bankalar, aval ya da garanti vermemişler ya da poliçeyi kabul etmemişlerse, satış işleminin aksamadan gelişmesini garanti edecek herhangi bir sorumluluğa sahip değildir. Bankalar, bu ödeme türünde, yalnızca, ihracatçı tarafından kendilerine verilen vesaikin ithalatçının ülkesindeki muhabirlerine gönderilmesi ve tahsil emrinde belirtildiği gibi, alıcıya teslim edilerek bedelin tahsili sorumluluğunu taşımaktadırlar¹⁰⁵. Bu ödeme türünde bankaların faaliyetleri, adeta “*sorumsuz aracılık faaliyeti*” olarak algılanmaktadır¹⁰⁶. Broşüre göre bankaların sorumluluklarını daraltan ya da ortadan kaldıran hükümlerden en önemli olanlarını vurgulamak gerekirse;

Broşür'ün “*yükümlülükler ve sorumluluklar*” başlığını taşıyan 9. maddesinde bankaların “*iyi niyetli*” hareket etmelerinden ve “*makul*” özeni göstermelerinden söz edilmiş; bu durum bankaların göstermeleri gereken özen açısından yeterli kabul edilmiştir.

Vesaik mukabili ödemelerde bankalar, ancak belgelerin tevdi ve ibraz edildiği; bedelin ödendiği yer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda bankaların ihracatçı tarafından gönderilen malları gözetim yükümlülüğünden söz edilmemektedir. TBK 522 sayılı Broşür'ün m. 10/a hükmüne göre, ihracatçının malları, önceden bankanın muvafakati olmadan bankanın adresine veya onun emrine göndermesi, bankaya tevdi etmesi mümkün değildir. Aksi halde banka bunları kabul etme zorunluluğunda değildir. Bu durumda, bankaların sorumluluğu da söz konusu olmayacaktır. Böyle bir ihtimalde, risk ve her

¹⁰⁵GERNİ, Ödeme Yöntemleri, s. 6; DİLEK, s. 15.

¹⁰⁶Bkz. YENİARAS, s. 134; ÖZALP, s. 42; ŞAHİN, s. 32; ÖZEL, s. 9; INTERBANK, s. 92.

türlü hasar, ihracatçıya ait olacaktır. Bunun sebebi, bankaların bu ödeme türünde belgelerin ibrazı ve bedelin alınması görevini üstlenmiş olmaları ve temel ilişki ile bankaların ilgisinin bulunmamasıdır¹⁰⁷. Bankaya talimat verilmiş olsa bile, bankanın, sigortalama ve depolama dâhil herhangi bir işlem yapma zorunluluğu bulunmamaktadır. Ancak banka bu hizmetleri, kendi isteğiyle yapabilir. Böyle bir durumda, banka hizmetin kapsam ve sınırlarını da kendisi belirleyecektir (TBK 522 sayılı Broşür m. 10/b ve c). Banka ister talimat almış olsun isterse de olmasın, malın korunması için yapmış olduğu işlemlerde, malları korumaya alan, gözetim altında tutan veya benzer hizmetler yapan kişilerin hareketlerinden ve kusurlarından dolayı sorumlu olmaz (TBK 522 sayılı Broşür m. 10/c). Ancak tahsil bankası söz konusu hizmetleri görüyor ise, ilgili durumu, gönderi bankasına bildirir (TBK 522 sayılı Broşür m. 10/c, c. son).

Tahsil emrinde, tahsil bankası açıkça belirlenmiş ise, gönderi bankası, tahsil emrinde belirtilen bankayı kullanmak zorundadır. Tahsil bankasına ilişkin olarak, tahsil emrinde bu yönde bir belirleme yoksa gönderi bankası, ibraz ve tahsil için bu işlemin yapılacağı ülkede kendisinin belirleyeceği bir bankayı kullanır (TBK 522 sayılı Broşür m. 5/e, f). Ancak böyle bir ihtimalde dahi, bu işlemi, amir hesabına ve riski amire ait olmak üzere gerçekleştirir. Bu anlamda gönderi bankası, seçimi kendisi yapmış olsa dahi, tahsil emrinde verilen talimatın, tahsil bankası tarafından yapılmaması nedeniyle yükümlülük ve sorumluluk üstlenmezler (TBK 522 sayılı Broşür m. 11).

TBK 522 sayılı Broşür’de esas itibariyle, bankaların sorumlulukları, belgelere ilişkin inceleme yükümlülüğü olarak kabul edilmektedir. Ancak bu inceleme yükümlülüğü belgelerin içeriklerinin gerçekliğine ya da ihracatçı tarafından gönderilen mala ilişkin değildir. Bankalar, belgelerin biçiminden, yetersizliğinden, doğru olmamalarından, sahteliğinden ve benzeri diğer aksaklıklardan sorumlu değildirler (TBK 522 sayılı Broşür m. 13). Bankaların belgelere ilişkin yükümlülükleri, onların ihracatçı tarafından verilen tahsil talimatındaki belge listeleri ile uyuşup uyuşmadığına yöneliktir. Eğer, belgeler verilen tahsil talimatındaki belgelerle uyuşmuyorsa ya da eksikse bu durumda bankanın durumu derhal tahsil talimatı veren “*taraf*”a¹⁰⁸ bildirmesi gerekmektedir (TBK 522 sayılı Broşür md. 12/a). TBK 522 sayılı Broşür md.

¹⁰⁷TEKİNALP, s. 654.

¹⁰⁸Burada “*ihracatçı*” yerine “*taraf (the party)*” ifadesinin kullanılmasındaki sebep, belge karşılığı tahsil talimatının her zaman ihracatçı tarafından verilmemesi; bu talimatın, gönderi bankasına verilmesi halinde ihracatçı tarafından verilmesi; oysa ibraz ya da tahsil bankasına verilmesi halinde ise, gönderi bankasınca verilmesidir (Bkz. TEKİNALP, C. I, s. 488).

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

12/a'nın son cümlesinde de açıkça belirtildiği üzere, bankaların belgelerin eksik çıkması ya da farklı olması halinde, bu durumu gecikmeksizin bildirme dışında, herhangi bir sorumlulukları bulunmamaktadır¹⁰⁹.

Her ne kadar TBK 522 sayılı Broşürün md. 12/a bendinde, bankaların inceleme yükümlülüğünün belgelerin, kendisine verilen tahsil talimatında yer alan listedeki belgelerle, uyuşup uyuşmadığına ilişkin incelemenin yapılması ve eksikliklerin ya da farklılıkların gecikmeksizin bildirilmesinden ibaret olduğu söylenirse de; esasında basiretli bir iş adamı gibi davranmak zorunda olan ve uluslararası ticarete taraflarca birbirlerine verilmesi gereken belgeler ve bunların şekline ilişkin geçerlilik şartlarını bilen bankaların görmüş oldukları bu tarz biçimsel eksiklikleri ya da belgelerin geçersizliğine sebep olan hataları bildirmeleri¹¹⁰ ve bunlar giderilmeden de ithalatçıdan paranın tahsili yoluna gitmemeleri gerekmektedir. Aksi davranış, gümrükten malları çekme aşamasında belgedeki eksikliklerden dolayı malların verilmediği hallerde, parasını ödemiş olmasına rağmen malları gümrükten çekemeyen ithalatçının ihracatçıya yönelik taleplerinin yanı sıra kanaatimizce bankaya da müracaat etmesine sebep olur.

TBK 522 sayılı Broşürün 13. maddesi, belgelerin geçerliliğine ve malların durumuna ilişkin bankaların sorumluluğunu düzenlemektedir. İlgili hükme göre, bankalar; belgelerin temsil ettiği malların mevcut olup olmadığı veya değeri, tanımı, miktarı, ağırlığı, kalitesi, durumu, ambalajı, teslimatı veya malları gönderenlerin, taşımacıların, navlun komisyoncularının, malları sigorta edenlerin, alıcıların veya diğer herhangi bir kişinin iyi niyetine veya eylemlerine veya ihmallerine, mali durumlarına, icraatına veya ticari itibarına ilişkin olarak hiçbir sorumluluk veya yükümlülük almazlar.

Broşürün 14. maddesinde ise, belgelerin yolda kaybolmasından ve belgelerdeki çeviri hatalarından ve/veya teknik terimlerin yorumundan dolayı

¹⁰⁹ Ancak burada şu hususun unutulmaması gerekmektedir: TBK 522 sayılı Broşürün İngilizce metninde bildirim derhal/gecikmeksizin (without delay) yapılması gerektiğinden söz edilmektedir. Aksi davranış, uğranılan zararların, bildiri yapımayan ya da yapmakta geciken banka tarafından karşılanılmasını gerektirir. Bu hususta Broşürde yer almayan konularda iç hukuk düzenlemelerince zararın tazmini yoluna gidilebilecektir.

¹¹⁰ Tahsil emri ekinde bir poliçenin olduğu durumlarda da, bankanın tahsil emri ekindeki diğer belgelerin, tahsil emrinde belirtilenler ile aynı olup olmadığını incelemesinin yanı sıra; bu poliçenin şekil şartlarını taşıyıp taşımadığını belirlemesi, tahsil emrinde belirtilen miktar, taraflar, vade, faiz gibi hususlar ile poliçenin örtüşüp örtüşmediğine bakması ve eksiklikleri gecikmeksizin bildirmesi gerekir. Bu sonuca Broşürün 9. maddesinde bankaların iyi niyetli olmaları ve makul özeni göstermeleri sonucundan varılabilir. "Makul özen" ifadesi dahi bizi, bu konu hakkında geniş bilgilere sahip olan bankaların, bu tarz yanlışlıkları giderecek bildirimde bulunmaları gerektiği sonucuna götürmektedir.

bankaların sorumlu olmadıkları düzenlenmektedir. Bu maddeye göre bankalar, herhangi bir mesajın, mektubun veya belgenin gönderilmesi sırasında kaybolması veya gecikmesinden kaynaklanan sonuçlardan veya telekomünikasyon haberleşmesindeki gecikme veya diğer hatalardan ve teknik terimlerin çeviri ve yorumlanmasındaki hatalardan dolayı hiçbir sorumluluk üstlenmezler.

TBK 522 sayılı Broşür'ün 15. maddesi ise, “*mücbir sebepler*” başlığını taşımakta ve bankaların tabii afetler, isyan, ayaklanma, iç karışıklık ve savaş hali veya kendi kontrolleri dışındaki tüm nedenlerle veya grev ve lokavtlar sonucunda faaliyetlerinde meydana gelecek kesintiden doğacak sonuçlardan dolayı sorumlu ve yükümlü olmadıkları belirtilmektedir.

Kabul kredili vesaik mukabili ödeme türünde, tahsil bankasının, poliçenin kabulünün şekil yönünden tam ve doğru olarak yapılıp yapılmadığını denetme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bununla birlikte, kabule imza koyanların yetkili olup olmadıklarının ya da imzaların gerçek olup olmadıklarından sorumlu değildir. Aynı kural bono, makbuz ve diğer kâğıtlar bakımından da geçerlidir (TBK 522 sayılı Broşür m. 22–23).

İhracatçının, tahsil emrinde açık bir talimatı bulunmadığı müddetçe, tahsil işlemine ilişkin olarak ithalatçının vadesiz poliçede vesaik bedelini ödemesi veya ileri tarihli bir poliçede, poliçeyi kabul etmemesi nedeniyle protesto düzenlettirmek veya onun yerine başka bir yasal işlem yaptırmak yükümlülüğü bulunmamaktadır (TBK 522 sayılı Broşür m. 24).

B. Vesaik Mukabili Ödemelerde Bankaların Sorumluluğuna Yönelik Türk Hukukundaki Düzenlemeler ve Bunların TBK 522 Sayılı Broşürle Karşılaştırılması

TBK 522 sayılı Broşür'e göre, vesaik mukabili ödemelerde bankalar, ihracatçı tarafından düzenlenen poliçeye aval vermemiş ya da poliçeyi kabul etmemişlerse¹¹¹, kural olarak, sadece belgelere ilişkin bir takım yükümlülük-

¹¹¹ İthalatçı lehine aval verilmesi durumunda, tahsil/ibraz bankasının sorumluluğu artmakta ve tıpkı, ithalatçı gibi, ihracatçıya karşı mal bedelinin ödenmesinden dolayı sorumlu olmaktadır. Aval vermiş olan bankanın hukuki sorumluluğu, Broşürde genel olarak ifade edilen bankanın hukuki sorumluluk hallerinden farklılaşmakta; bu durumda banka tıpkı ithalatçı gibi sorumlu olmaktadır. Fakat bankanın sorumluluğuna gidebilmenin şartı, öncelikle ithalatçıya başvurarak ödememe durumunun tespitini sağlamaktır.

Bankanın sorumluluğunun genişlediği bir diğer hâl ise, ihracatçı tarafından düzenlenen poliçenin ithalatçı tarafından değil de, banka tarafından kabul edilmesidir. Böyle bir durumda banka ithalatçı lehine “*kabul kredisi*” açmış gibi kabul edilmektedir (Bkz. KAYA, s. 74). Hatta banka bu gibi bir durumda avale nazaran daha ağır bir sorumluluk altına girmektedir. Çünkü poliçe üzerinde asıl borçlu olarak kendisi görülmektedir. Bankanın sorumluluğu bu

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

ler üstlenmekte ve ithalatçı tarafından ödenen bedeli ihracatçıya ulaştırmakla sorumlu olmaktadır. Bu sorumlulukta ise, bankaların lehine bir sınırlama söz konusudur. Ancak bu sınırlamaların, esasında uluslararası ticaretin tarafı olanların zararına sebebiyet verebilme ihtimallerinin yüksek olduğu görülmektedir. Şöyle ki, Türk hukukunda bankalar, güvenilir kuruluş olarak kabul edilmekte ve bu belirleme yapılırken de bankaların tür ayrımları dikkate alınmamaktadır¹¹². Hukuki işlemlerde bankaların güvenilir kuruluş olması; onların özen borcunun ve sorumluluğunun artması anlamına gelmektedir¹¹³. Bankalara duyulan özel güvenin sebeplerinin başında, bankaların bir mesleği icra amacıyla bu işlemleri yapmaları gelmektedir. Bu durum beraberinde tecrübe, bilgi ve güveni getirmektedir¹¹⁴. Yine, bankacılık mesleğinin herkes tarafından yapılmasının mümkün olmaması, bunun bir ruhsata dayanması gerekliliği, banka ile ilişkiye giren kişilerce, onların yeterli bilgi ve tecrübeye sahip kişiler olarak algılanmasına ve halkın onlara özel olarak güvenmesine sebep olmaktadır¹¹⁵. Nitekim Bankacılık Kanunu md. 10 hükmünde de, bankaların, faaliyet izni almalarının şart olduğu vurgulanmakta ve bunun şartları hakkında bilgi verilmektedir. Nihayet, bankaların devletin denetim ve gözetimi altında işlemler yapması ve Türk hukukunda bankacılığın ruhsat alınarak yapılması nedeniyle, imtiyaz suretiyle faaliyet icra ettikleri kabul edilmektedir¹¹⁶. Bu nedenle bankaların dürüstlük kurallarına aykırı işlemlerinin devlet tarafından engelleneceği düşünülmekte; bankaların kamu hizmeti görmeleri nedeniyle de bunlar kamusal güvene sahip kuruluşlar olarak benimsenmektedirler¹¹⁷.

Bankaların sorumluluklarının ağırlaştırılması iki yöntemle gerçekleştirilebilmektedir. Bunlardan birincisi, hâkimin yorum yoluyla sorumluluk hükümlerini ağır takdir etmesidir. İkincisi ise, kanun koyucunun özel ağırlaştırı-

ihtimalde de genişleyerek ithalatçının ödemesi gereken borç miktarı kadar artar (istisnası kısmi kabuldür). İthalatçının vadeden önce poliçe bedelini ödememesi, ithalatçı ile banka arasındaki iç ilişkiyi ilgilendirir.

¹¹²Ahmet BATTAL, **Güven Kurumu Nitelendirmesi Işığında Bankaların Hukuki Sorumluluğu**, Ankara 2001, s. 105.

¹¹³BATTAL, s. 106.

¹¹⁴TEKİNALP, C. I, s. 294; KAPLAN, s. 47.

¹¹⁵Sermet Galip AKMAN, **Sorumsuzluk Anlaşması**, İstanbul 1976, s. 65.

¹¹⁶BATTAL, s. 57; DOĞAN, s. 133, s. 269. Bu yönde verilmiş Yargıtay kararları için bkz. YHGK, T. 15.06.1994, E. 11-178, K. 398 (Yasa Hukuk Dergisi, C. XV, S. 176/7, Ağustos 1996, s. 1246); Y. 11. HD., T. 09.02.2009, E. 2007/12559, K. 2009/1362 (Yargıtay Kararları Dergisi, Kasım 2009, C. 35, S. 11, s. 2093-2095).

¹¹⁷BATTAL, s. 108.

rılmış sorumluluk kuralları koymasındır¹¹⁸. Bankaların vesaik mukabili ödeme konusundaki hukuki sorumlulukları incelenirken hukukumuzdaki genel düzenlemelerden yararlanmamız gerekecektir.

Bankaların, ruhsata bağlı olarak çalışmaları nedeniyle, BK md. 99 ve md. 100 anlamında imtiyaz suretiyle faaliyet icra ettikleri kabul edilmektedir. Bu anlamda bankaların, BK md. 99 ve md. 100'e göre hafif kusurundan kaynaklanan zararlardan sorumlu olmayacaklarına dair konulan kayıtlar, hâkim tarafından dikkate alınmayacaktır¹¹⁹. Esasında bu düşüncenin temelinde bankalara duyulan güven ve onlardan üst düzeyde beklenen basiretli davranma yükümlülüğüdür. Hal böyle olunca TBK 522 sayılı Broşür'de yer alan ve bankaların belgelerle ilgili olarak "*makul özeni göstermelerinin yeterli olduğu*"na dair ifade, bazı hallerde hüküm ifade etmeyecek gibi görülmektedir. Nitekim bankalar, kendilerine özel olarak güvenilen kuruluşlardır ve faaliyetlerini ruhsata bağlı olarak sürdürmeleri, banka olacak kuruluşlarda aranılan ağırlaştırılmış özellikler ve basiretli davranma yükümlülüğünün bankalar açısından en üst düzeyde olması nedeniyle, hafif kusurlardan sorumlu olunmayacağı, Broşüre göre "*makul özen*" ifadesinin yeterli olduğu düşüncesi, iç hukuk açısından bankaların sorumluluğunu değerlendirirken dikkate alınmayacaktır. Bu maddelerle getirilen sınırlamanın sebebi, borçlu olan bankanın alacaklı taraf karşısındaki üstünlüğü ve kanun koyucunun sosyo-adaleti sağlama amacıdır¹²⁰.

Bankalar, sahip oldukları vasıflar nedeniyle, özel hükümlerin kendilerine uygulanması gereken kurumlardır. Bu konuda *Karayalçın*¹²¹, "*bankaların tacir olarak bütün işlemlerinde basiretli davranma mükellefiyetleri (TK md. 20/II), herhangi bir tacirinkinden farklıdır. Bankacılık alanında hizmet verenlerden beklenen basiret ölçüsü, özen vecibesi, şüphesiz daha ağırdır*" demektedir.

Broşür'ün 13. maddesinde bankaların belgelerin biçimi, yeterliliği, doğruluğu, gerçek/sahte olup olmadıkları veya yasal sonuçları veya belgelerde yer alan veya sonradan eklenen genel ve özel şartlar dolayısıyla hiçbir

¹¹⁸BATTAL, s. 109.

¹¹⁹BATTAL, s. 7; DOĞAN, s. 269; Fikret EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 8. Bası, İstanbul 2003, s. 1045. Bu yönde verilmiş bir Yargıtay kararı için bkz. Y. 11. HD., T. 09.02.2009, E. 2007/12559, K. 2009/1362 (Yargıtay Kararları Dergisi, Kasım 2009, C. 35, S. 11, s. 2093-2095).

¹²⁰AKMAN, s. 63.

¹²¹Yaşar KARAYALÇIN, **Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler**, C.V, Ankara 1997, s. 85.

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

yükümlülük ve sorumluluklarının olmayacağı düzenlenmiştir. Oysa basiretli bir tacir gibi davranmak zorunda olan bankanın belge karşılığı ödemede taraflarca amaçlanan uluslararası ticaretin gerçekleştirilmesi ve kendisi açısından da komisyona hak kazanabilmesi için belgeleri de inceleyip içeriklerindeki eksiklikleri, yanlışlıkları, şekli hataları da bildirmesi gerekmektedir¹²². Nitekim bankalar bu belgelere ilişkin olarak, konularından dolayı daha fazla bilgiye sahiptirler. Özellikle ithalatçının ödemeyi düzenlenen poliçe sayesinde vadeli olarak ödeyebileceği hallerde, bir poliçede bulunması zorunlu unsurların nelerden ibaret olduğunu bankanın bilmemesi gibi bir durum söz konusu olamaz. Bankaların belgelerden dolayı sorumsuzlukları ancak, kendilerinden beklenen özeni göstermelerine rağmen, tespit edemedikleri eksiklikler nedeniyle oluşacak zararlarla sınırlı olmalıdır. Bankanın kendisinden beklenen özeni göstermediği durumlarda meydana gelen zararlardan sorumluluğu söz konusu olacaktır¹²³.

Bankacılık Kanunu md. 76'ya göre; *“Bankalar, müşterilerinin, verilen hizmetlerden kaynaklanan her türlü sorularına cevap verecek bir sistem kurmakla ve bu hizmetle ilgili bilgiyi müşterilerine bildirmekle yükümlüdür.”* Kanunun bu emredici hükmü karşısında Broşür'ün 14. maddesinde yer alan bankaların iletişim aksaklıklarından dolayı hiçbir sorumluluk üstlenmeyeceklerine dair düzenlemenin uygulanması sıkıntı oluşturacaktır. Şöyle ki, belgelerin bankaya ulaşıp olmasına rağmen, bankanın bu belgeleri ithalatçıya ibrazda gecikmesi karşısında, banka kendi sistemindeki iletişim aksaklıklarını bir gerekçe olarak ileri süremeyecektir. Ancak ihracatçıdan kaynaklanan sebeplerle, belgelerin bankaya ulaştırılmasındaki iletişim aksaklıklarından bankaların sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.

¹²²İthalatçı tarafından belgelerdeki şekle ya da içeriğe ilişkin eksikliklerin, geçersizliklerin ithalatçı tarafından fark edilip, onun ödeme yapmaktan kaçınması nedeniyle ihracatçının mallarını satamamaktan, düşük fiyata satmaktan ya da ziya uğramasından dolayı bankaya başvurabilme ihtimali doğacaktır. Nitekim böyle bir durumda bankanın fark etmesi gereken bu eksiklikler, geçersizlikler hakkında ihracatçıya bildirim yapma yükümlülüğü söz konusudur. İthalatçının belgeleri, eksiklikler, hatalar ya da geçersizliklerle birlikte alıp ücreti ödedikten sonra, malları gümrükten çekememesi halinde ise, her ne kadar banka ile ithalatçı arasında doğrudan bir sözleşme ilişkisi olmasa dahi, MK md. 2'den kaynaklanan asli edim yükümlerinden bağımsız kanuni borç ilişkisi (teorisi) nedeniyle ithalatçının bankaya başvurabilme imkânı ortaya çıkabilecektir (Bkz. TEKİNALP, C. I, s. 487). Güven ilkesi, ithalatçı ile banka arasında kurulan banka iş ilişkilerinin (arada sözleşme olsun ya da olmasın) tamamını koruyucu çatısı altına alır (Bkz. TEKİNALP, C. I, s. 255).

¹²³DOĞAN, s. 270.

SONUÇ

Vesaik mukabili ödeme, dış ticarete sıklıkla başvuru olan bir ödeme yöntemidir. Vesaik mukabili ödeme, ihracatçının, ithalatçı ile yapmış olduğu anlaşma neticesinde, sözleşmede kararlaştırılan malları sevk ettikten sonra, bu malları temsil eden vesaiki tahsil emri ekinde, gönderi bankası aracılığıyla tahsil bankasına ulaştırdığı; ithalatçının bedeli tahsil bankasına ödemesi ya da poliçeyi kabul etmesi karşılığında tahsil bankasının vesaiki, malları gümrükten çekebilmesi için ithalatçıya verdiği ödeme şeklidir.

Vesaik mukabili ödemeye ilişkin kurallar, MTO'nun 522 sayılı “*Tahsillere İlişkin Birörnek/Yeknesak Kurallar*” adlı yayınında düzenlenmektedir. Fakat işlemin bu kurallara tabi olması, tahsil talimatında açıkça bu hususa yer verilmesi ve ilgili ülke mevzuatının emredici kurallarına aykırılık teşkil etmemesi şartlarına bağlıdır.

Vesaik mukabili ödeme işleminin tarafları; ihracatçı, ihracatçı tarafından seçilen gönderi bankası, tahsil bankası, ibraz bankası ve muhataptır. Ancak uygulamada tahsil bankası ile ibraz bankası genellikle aynı bankalar olduğu için esasen ödeme işleminin dört tarafı vardır.

Vesaik mukabili ödeme türünde işlemler, ihracatçının ithalatçı ile kurduğu temel ilişki uyarınca malları ithalatçının ülkesine sevk etmesi ve mallara ilişkin ticari ve/veya mali vesaiki alıcıya ulaştırılmak üzere gönderi bankasına vermesi ile başlar. Daha sonra gönderi bankası kendisine tevdi edilen vesaiki açık ve net bir tahsil talimatı ekinde doğrudan veya bir muhabir banka aracılığı ile tahsil bankasına yollar. Vesaiki alan tahsil bankası, keyfiyeti alıcıya ihbar eder. İthalatçı vesaiki ya ödeme ya da poliçeyi kabul karşılığında bankadan teslim alır ve bu vesaik ile malları gümrükten çeker. Tahsil edilen miktardan, komisyon ve masrafların düşülmesinin ardından, kalan bedel önce gönderi bankasına, son olarak da ihracatçıya ulaştırılır.

Vesaik mukabili ödeme satıcı açısından, malların alıcı tarafından kabul edilmeyerek gümrükten çekilmemesi, kabul edilen poliçenin ödenmemesi risklerini taşır. Bununla birlikte, ödeme yapılmaksızın vesaikin alıcıya teslim edilmemesi ve bunun sonucunda alıcının malı gümrükten çekememesi gibi çeşitli avantajlar mevcuttur. Alıcı bakımından ise, ödemeyi yapmadan malı teslim alamaması nedeniyle malın siparişine uygun çıkmama riski vardır.

TBK 522 sayılı Broşüre göre, vesaik mukabili ödemede görev alan bankaların, iyiniyetli davranma ve gereken özeni göstermek dışında ne belgelerin detaylı incelenmesi ne de ödemeye ilişkin herhangi bir taahhüt ve sorumlulu-

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

ğu bulunmaz. Bankaların belgelerin ibrazı ve bedelin alınması konusundaki sorumluluğunu düzenleyen TBK 522 sayılı Broşür’de bankaların sorumluluğu, son derece hafifletilmiş; onların lehine sınırlandırılmıştır. Bununla birlikte bankacılık, imtiyaz suretiyle yürütülen ve ancak ruhsat alan, belirli şartları yerine getiren kuruluşlarca yapılan bir faaliyettir. Bankalara duyulan özel güven, onların sorumluluğunun sınırlandırılmasını değil; aksine basiretli bir tacirden beklenen en üst düzey özeni göstermelerini gerektirmektedir.

TBK 522 sayılı Broşür’ün, ulusal hukukun emredici kurallarına aykırılığı halinde uygulanmayacağına da dikkate alınması durumunda, bu Broşür’de yer alan bankaların sorumluluklarını ortadan kaldıran bazı düzenlemeler, MK md. 2’deki dürüstlük kuralı, BK m. 99 ve 100’de belirtilen imtiyaz suretiyle çalışanların hafif kusurlarından sorumlu olmayacaklarına dair düzenlemelerin geçersiz sayılması, TTK md. 20/II’deki basiretli tacir gibi davranma yükümlülüğü ve kaynağını MK md. 2’den alan kanuni borç ilişkisinden bağımsız asli edim yükümlülüğü engeline takılacaktır.

KAYNAKÇA

- AKIN, Hakan, **Yeni İşimiz Dış Ticaret**, 7. Basım, Ağustos 2008.
- AKMAN, Sermet Galip, **Sorumsuzluk Anlaşması**, İstanbul 1976.
- BAĞRIAÇIK, Atilla/ KANDEMİR, Seyfettin, **Dış Ticarete Uygulamalı Akreditif İşlemleri**, İstanbul 1995.
- BATTAL, Ahmet, **Güven Kurumu Nitelendirmesi İşığında Bankaların Hukuki Sorumluluğu**, Ankara 2001.
- CANITEZ, Murat, **Uygulamalı İthalat ve İhracat İşlemleri ve Dökümantasyon**, Ankara 2005.
- DAĞ, Üner, “**Türk Hukukunda Kabul Kredisi**”, İBD, C. 59, S. 10–11–12, İstanbul 1985, s. 901–927.
- DEMİRCİOĞLU, Huriye Reyhan, **Güven Esası Uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk (Culpa In Contrahendo Sorumluluğu)**, Ankara 2009.
- DİLEK, Mazriye, **Dış Ticarete Ödeme Yöntemleri ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar**, Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara 2007.

- DOĞAN, Vahit, **Banka Teminat Mektupları**, 3. Bası, Ankara 2005.
- DOĞAN, Vahit, **Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif**, 2. Bası, Ankara 2005.
- DÖLEK, Ali, **Mevzuat Işığında Dış Ticaret İşlemleri ve Piyasa Uygulamaları**, İstanbul 1999.
- DURUKANOĞLU, Nihayet, **Dış Ticaret Dünyası**, 2. Bası, İstanbul 2008.
- EKŞİ, Nuray, **Kambiyo Mevzuatında İthalat ve İhracat Hesapları ve Bu Hesapların Kapatılmamasına İlişkin Suçlar (Kambiyo Mevzuatı)**, 3. Bası, İstanbul 2005.
- EKŞİ, Nuray, **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, İstanbul 2010.
- EREN, Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, 8. Bası, İstanbul 2003.
- ERÜRETEN, Bahir Mazhar, **Dış Ticaret Hukuku İhracat Sözleşmeleri ve Tatbikatı**, İstanbul 1991.
- ERYÜREK, Şenay, **Uluslararası Ticarete Ödeme Şekilleri ve Vesaik**, İstanbul 1987.
- GERNİ, Cevat, **Dış Ticaretin Finansmanı**, Ankara 1990.
- GERNİ, Cevat, **Dış Ticarete Ödeme Yöntemleri (Ödeme Yöntemleri)**, Araştırma Merkezi, Dış Ticaret Araştırma Dizisi, No: 8–1989.
- GÜRSOY, Yaser, **Dış Ticaret İşlemleri Muhasebesi**, 4. Bası, Bursa 2008.
- GÜRSOY, Yaser, **Dış Ticaret Yönetimi**, 5. Bası, Bursa 2009.
- HINKELMAN, Edward G. (Çev: KAPLANER, Berk), **Uluslararası Ödemeler, Akreditifler, Vesaik Karşılığı Tahsilâtlar ve Siber Ödemeler**, İstanbul 2002.
- INTERBANK-Uluslararası Ticarete Bankalar Arası Ödeme Yöntemleri, Eğitim Bölümü Yayınları No: 19.
- İGEME, **100 Soruda Dış Ticaret**, İGEME, Haziran 2009.
- KAPLAN, İbrahim, **Banka Sözleşmeleri Hukuku, C. I**, Ankara 1996.
- KARAYALÇIN, Yaşar, **Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler, C.V**, Ankara 1997.
- KAYA, Salih, **Uluslararası Bankacılık Uygulamaları**, 2. Bası, Ankara 2003.

Uluslararası Ticarete Vesaik Mukabili Ödeme Yöntemi

KAYAR, İsmail, **Kıymetli Evrak Hukuku**, Ankara 2006.

NOMER, Ergin, **Devletler Hususi Hukuku**, 17. Bası, İstanbul 2009.

OĞUZ, Arzu, “**Hukuk Tarihi ve Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Uluslararası Ticaret Hukuku (Lex Mercatoria)-Unidroit İlkeleri’nin Lex Mercatoria Niteliği**”, AÜHFD, C. 50, S. 3, Ankara 2001, s. 11–53.

ÖZALP, Abdurrahman, **Uluslararası Yeni Kurallar Işığında Dış Ticarete Teslim ve Ödeme Şekilleri, Genel ve Bankalar Uygulaması**, İstanbul 2004.

ÖZEL, Sibel, **Akreditif ve Hukuki Niteliği**, İstanbul 1991.

SEVEN, Vural, “**Dış Ticarete Vesaik Mukabili Ödemeli Satışların CMR Kapsamındaki Taşıma Sözleşmelerine Etkisi**”, Legal Hukuk Dergisi, Şubat 2006, S. 38, s. 447-460.

SEYİDOĞLU, Halil, **Uluslararası Finans**, 3. Bası, İstanbul 2001.

SOMUNCUOĞLU, Ünal, “**Vesaik Mukabili İhracatta Mal Bedelinden Doğan Sorumluluklar**”, İBD, C.63, S.4–5–6, İstanbul 1989, s. 190–203.

ŞAHİN, Arif, **İhracatta Ödeme Şekilleri**, İGEME, Ankara 2006.

ŞANLI, Cemal/ EKŞİ, Nuray, **Uluslararası Ticaret Hukuku**, 5. Bası, İstanbul 2006.

TAŞPINAR, Arif, **İhracatta Pratik Bilgiler-İhracatta Peşin Ödeme**, İGEME, Eylül 1990.

TEKİNALP, Ünal, **Banka Hukukunun Esasları (C.I)**, C. 1, İstanbul 1988.

TEKİNALP, Ünal, **Ünal Tekinalp’in Banka Hukukunun Esasları**, 2. Bası, İstanbul 2009.

TİRYAKİOĞLU, Bilgin, **Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk**, Ankara 1996.

TÜRKSEVER, Murat, **Uluslararası Ticarete Kullanılan Teslim ve Ödeme Şekilleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Haziran 1996.

ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN, Abuzer/ KAYA,

Şengül AL KILIÇ

Arslan, **Kıymetli Evrak Hukuku**, 3. Baskı, İstanbul 2006.

ÜNAL, Oğuz Kürşat, **Türk Ticaret Kanununda ve Vergi Usul Kanununda Fatura ve İspat Kuvveti**, 4. Bası, Ankara 2006.

ÜNAY, Vecdi, **Bankalarca Dış Ticaretin Finanse Edilme Usulleri**, İstanbul 1989.

YENİARAS, Mustafa Cem, “**Uluslararası Ticarete Akreditif ve Belge Karşılığı Ödeme**”, İBD, C. 80, S. 2006/1, İstanbul 2006, s. 107-137.

YETİK, Edip, “**Dış Ticarete Ödeme Şekilleri**”, Gümrük Dünyası Dergisi, S. 55 (<http://www.gumrukkontrolor.org.tr/Yayinlar/Dergiler/55/8.html>).

YÜCEL, Hayrettin, **İhracatta Pratik Bilgiler-İhracatta Peşin Ödeme**, İGEME (İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi), Ağustos 1999.